

VEREENIGING

TER BEOEFFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1878—1879.

Vergadering op Woensdag, den 26sten Februari 1879.

Aan de orde is de ballotage van kandidaten.

Met algemeene stemmen worden tot nieuwe leden toegelaten de heeren: C. Hoekwater, 2^e luitenant der artillerie te Amersfoort; G. C. A. de Witt, kapitein der infanterie O.-I. leger te Amsterdam, en F. Koch Jr., 2^e luitenant der schutterij te Rotterdam.

Vervolgens is aan de orde de voordracht van den heer B. R. F. VAN VLIJMEN, omtrent *de verdediging van Noord-Holland tegen een aanval van de zijde der Noordzee.*

De heer VAN VLIJMEN zegt:

Mijne Heeren!

De uitnoodiging, door het geëerde Bestuur dezer Vereeniging tot mij gericht, om in uw midden het woord te voeren, acht ik in de hoogste mate streelend en vereerend, maar niet minder huiveringwekkend. Streelend en vereerend in de hoogste mate: immers, hier weerklonken niet zelden de stemmen van mannen, eerbiedwaardig om hun buitengewoon vernuft of grondige wetenschap; mannen, die zich door hun geestesarbeid in 's Lands belang sinds lang een hechte eerzuil hebben gesticht. Maar huiveringwekkend niet minder voor hem, die ten volle beseft

1878/79.

welke eischen gesteld kunnen worden aan den spreker in een kring als dezen, van welken men naar waarheid getuigen kan: dat de grijsheid in kennis, zoowel op practisch als op theoretisch krijgsg gebied, er haren zetel heeft gevestigd.

Ik las onlangs dat Isócrates, Plato's boezemvriend, tien jaren gewerkt heeft aan zijne lofreden op Athene, den beroemden Panathenaios.

Het voorbeeld van Isócrates in de verte volgende, wat het knischen mijner denkbeelden betreft, maar hem niet gelijkende in overdreven angstvalligheid, waar 't geldt een vereerende roepstem te volgen, kom ik eenige oogenblikken uwe aandacht vragen voor een onderwerp, dat, moge 't ook al in 't oog van velen den glans der nieuwhed hebben verloren, toch zeker steeds belangwekkend zal blijven, zoolang wij geen werkdadig aandeel hebben genomen aan de verdediging van onzen geboortegrond.

Ik bedoel het afweren van een aanval op de Westkust van Noord-Holland.

In de denkbeelden betreffende de middelen en de wijze om zulk een aanval schipbreuk te doen lijden, doen zich twee hoofdstroomingen aan onze aandacht voor. De eene stroom is drager van de meening, dat eene offensieve zeemacht voor ons onbereikbaar is en wij het zwaartepunt van verdediging in eene zeer bewegelijke landmacht hebben te zoeken, geholpen wel is waar door eene vloot tot rechtstreeksche verdediging der kust; de andere stroom voert het denkbeeld mede, dat in de landmacht geen heil te vinden is, en dus uitsluitend aan eene geduchte vloot in open zee de taak moet worden opgedragen, om den vijand het betreden van onze kust te beletten.

Mocht mijn wensch in vervulling gaan, dan bezaten wij 1°. eene offensieve vloot, die den vijand beletten kan het strand te naderen, en 2°. eene dengdelijke landmacht, die, zoo onze vloot tegenspoed mocht ondervinden, gereed staat den vijand het betreden van den oever onmogelijk te maken. Van vele zijden wordt het verkondigd, dat Neerlands geldmiddelen niet toelaten, eene vloot te scheppen tot het bestrijden van 's vijands smaldeelen op het ruime vlak van den oceaan. Mij zal 't onbegrijpelijk blijven, dat eene koloniale mogendheid van den

eersten rang, die honderden millioenen kan besteden aan een spoorwegnet en aan monumentale vestingen, niet eenige millioenen kan afzonderen tot het bouwen eener offensieve vloot.

Als ik hoor beweren, dat wij in aantal en in charter van schepen nooit eene groote zeemogendheid zullen kunnen evenaren, dan rijst bij mij de herinnering aan Tromp, de Witt en Banckers, die met 29 niet zeer groote bodems den admiraal d'Oquendo met zijne 67 reuzenschepen geslagen, naar Duins gejaagd en daar eindelijk vernietigd hebben; dan denk ik aan onzen onsterfelijken de Ruyter, door den vreemdeling „le dépositaire de l'existence de sa patrie" genoemd, die, soms met zwakke schepen, steeds tegen overmacht gestreden heeft en toch in één jaar tijds tot vier malen toe der Republiek het leven redde, en dan vraag ik mijzelf af: Waren het niet beleid en geestkracht die destijds over de dierlijke kracht zegevierden? Zouden wij thans, nu de zonen van Tromp en de Ruyter als met den vinger zijn aan te wijzen, de moreele kracht niet meer in rekening mogen brengen? Aangezien ik die vragen niet ontkennend kan beantwoorden, vestigt zich bij mij de overtuiging, dat wij in onze eeuw van mechanische krachten, bij de berekening van de kansen op zegevierende verdediging, te veel de factoren beleid, moed en geestkracht buiten beschouwing laten; dat wij alles te veel wiskundig willen berekenen en dat ook ten onzent het thans zoo algemeene vooroordeel heerscht, dat het getal de overwinning verzekert en in den krijg de hoeveelheid meer geldt dan het gehalte.

Noodlottige dwaling! Reeds Sallustius heeft het gezegd, dat het vernuft in den oorlog het meest vermag (1). Maurits, Frederik Hendrik, Willem III hebben dat overtuigend bewezen.

Daar is in het jaar 1860 een alarmkreet opgegaan. Eene Engelsche Commissie voor de kustverdediging heeft gesproken:

„Van af het oogenblik, dat de stoom als voortstuwende kracht voor de schepen wordt gebezigd, kunnen wij ons niet meer in staat achten een vijand het landen op onze kust te beletten.

„Het doel des vijands zal vooreerst zijn het aan land brengen

(1) „In bello plurimum ingenium posse."

van eene zekere macht op een onbewaakt gedeelte der kust; deze macht zal eene gunstige stelling moeten innemen, onder welker bescherming het geheele leger zal kunnen landen.

„Met de middelen tot snelle verzameling, die de stoom thans aanbiedt, zou eene dusdanige strijdmacht vóór den dageraad vereenigd en in twee of drie uur aan wal geworpen kunnen worden.

„Wij kunnen niet aannemen, dat veldbatterijen en eenige duizende schutters (op eenig punt beschikbaar zijnde) op afdoende wijze 's vijands landing zullen kunnen beletten, al mochten zij ook in het beslissende oogenblik op de juiste plaats aanwezig zijn. Men moet wel bedenken, dat de eerste vijandelijke afdeeling, geheel zonder bepakking zijnde en al 't mogelijke aanwendende tot snelle ontscheping, de kust naderen zal in eene linie van aanmerkelijke uitgestrektheid, beschermd door een hevig vuur van de oorlogsvaartuigen.

„Zonder twijfel zal de verdediger ietwat geholpen worden door spoorweg en telegraaf, maar als er werkelijke en schijn-aanvallen op verschillende punten gedaan worden, zullen de troepen niet van die punten kunnen worden teruggetrokken; mocht dan de aanval op eenig punt gelukken, dan zal de aanvaller zich eene stelling veroveren, geschikt om de landing van een geheel leger te beschermen.”

Na vervolgens de middelen te hebben beschouwd om een reeds gelanden vijand te bestrijden, komt de Commissie eindelijk tot het besluit:

„dat noch de vloot, noch het staande leger, noch de vrijwilligers, zelfs niet die drie machten vereenigd, genoegzame waarborgen opleveren, om het land tegen een inval te beschermen.”

Met al den eerbied voor de wijsheid der mannen, die dit verslag hebben saamgesteld, heb ik er nog niet toe kunnen komen om hunne uitspraken als orakelen te beschouwen.

Sinds het gebruik van den stoom als voortstuwende kracht is er, naar ik meen, geen voorbeeld van een zeegevecht, dat ten doel had een vijandelijk smaldeel met een landingsleger aan boord van de kust verwijderd te houden.

Dus kan men niet apodictisch beweren, dat eene offensieve

zeemacht, ook al is zij in getal of in charter van bodems ondergeschikt aan die des aanvallers, dezen het naderen der kust niet zou kunnen beletten.

Wat nu de zinsnede betreft die voor den voetknecht zeker 't meest belangwekkend is en die ik hier woordelijk ga herhalen: „We cannot admit, that moveable batteries of field guns and the few thousand riflemen, who might be available on any given point, would effectually prevent the landing of a hostile force, even if they happened to be at hand, exactly when and where required”, — daar worden geene dengdelijke gronden aangevoerd, op welke deze pessimistische uitspraak berust.

Zoolang niet door feiten wordt bewezen, dat eene landing mogelijk is, in weerwil van een oordeelkundigen tegenstand geboden door eene in 't wichtige oogenblik op de juiste plaats gereed staande legerafdeeling, komt de zoo even aangehaalde uitspraak betwistbaar voor.

De krijgshistorie leert, dat dáár, waar eene landing gelukt is, de zege des aanvallers steeds 't gevolg was óf van zeer gebrekkige verdediging óf wel van volkomen werkeloosheid des verdedigers.

Thomas Lewin verhaalt in zijn werk: „Invasion of Britain by Julius Caesar” dat de beroemde veldheer in 't jaar 55 een heftigen tegenstand ontmoette van de Britten, die hem met een regen van werpspiessen overstelpten en dat de uitslag van 't gevecht lang twijfelachtig was, hoezeer van af Caesar's triremen steenen werden geslingerd en pijlen afgeschoten om de landing voor te bereiden.

Hier vertoont zich een der grootste veldheeren ter wereld, aan 't hoofd van zijne uitgelezene en door veeljarigen strijd tot de volkomenheid geoefende legioenen tegenover de ongeordende benden van de oorspronkelijke Britten, en toch bijna delft hij het onderspit.

In 't volgende jaar verschijnt Caesar op nieuw; nu heeft de landing zonder slag of stoot plaats; daar wordt in 't geheel geen verdediging gevoerd. Zoo was 't ook in 1066. — Augustin Thierry (1) spreekt niet van een tegenstand op het strand zelf aan Willem den Normandiër geboden.

(1) „Hist. de la conquête de l'Angleterre par les Normands.”

Willem III landt te Torbay in 1688 — maar daar is evenmin sprake van weerstand; immers hij werd, zegt Macaulay, door de bevolking met open armen ontvangen.

Er heeft in het jaar 1798 bij Ostende eene landing plaats gehad (1).

Op den 19den Mei, een uur na middernacht, verschijnt ter reede van Ostende een veertigtal Engelsche oorlogsvaartuigen, onder bevel van Sr. Home Popham. Deze heeft in last om en de schepen in de haven en de sluis bij Slijckens, de uitwatering van 't kanaal van Brugge, te vernielen.

Terwijl de Engelsche schepen hun vuur richten op het zwak bezette Ostende, komt de generaal Coote bij kalm weder ongedeerd met zijne 2000 soldaten en 6 kanonnen aan wal. Daar is geen sterveling op het strand te zien.

Coote volvoert zijn last, vernielt de sluis bij Slijckens en keert terug; doch intusschen is de wind gekeerd en de zee onstuimig geworden. De booten kunnen het strand niet naderen om de troepen in te nemen.

Coote neemt nu stelling in het duin en eischt de overgave van Ostende. Deze eisch blijft onbeantwoord.

Intusschen komt de bevelhebber van Brugge met een groote 1000 man naar de zijde van Ostende oprukken, en valt terstond de Engelschen krachtig aan. Er ontstaat een scherp gevecht; Coote verliest daarbij 200 man en moet zich ten slotte met zijne geheele macht gevangen geven.

Hier springt duidelijk het nadeel in het oog van eene landing zonder krachtig steunpunt en van het blind vertrouwen op de grillige zee.

De gewichtige feiten van der Engelschen landing in Egypte ten jare 1801 zijn geboekstaafd o. a. door Thiers, Walsh en den generaal Sr. Howard Douglas.

De Britsche vloot met een landingsleger van 16 000 man aan boord, onder bevel van Sr. Ralph Abercromby, ankert den 2den Maart in de beroemde baai van Aboukir, doch ten gevolge van

(1) „Jomini. Hist. des plus mémorables batailles.”

ongunstig weder kan eerst op den 8sten daaraanvolgende de landing beproefd worden.

In de grootst mogelijke orde nadert eene linie van 150 sloepen, 5000 man dragende, het strand. Zoo goed is die linie gevormd, zegt Howard Douglas, dat alle voorstevens te gelijk het strand raakten. De landing gelukte, maar de aanvaller had een belangrijk overwicht in getalsterkte: 5000 tegen hoogstens 2500 man des verdedigers en de weerstand was gebrekkig.

De generaal Friant had zijne troepen achter de eerste duinenreeks geplaatst: twee bataljons van de 61e halve brigade op den rechter-, twee van de 75e halve brigade op den linkervleugel en twee escadrons ruitery in het centrum.

Friant zelf moet zich niet op — maar achter het duin hebben opgehouden, aangezien Thiers schrijft, dat hij, door de terugtrekkende posten gewaarschuwd, een weinig te laat op de hoogten verscheen.

Over het gevecht op den Franschen linkervleugel zijn de genoemde schrijvers niet eenstemmig. Walsh en Douglas verhalen van een paniek der Franschen, ten gevolge van het onversaagd stormloopen der Engelsche infanterie, terwijl Thiers zegt, dat de linkervleugel te laat de bevelen tot den aanval kreeg, zoodat de Engelschen reeds den rand der hoogten hadden bereikt vóór dat de Franschen daar konden komen.

Hoe 't ook zij, de Engelsche rechtervleugel heeft met goeden uitslag den stormaanval volbracht. De linkervleugel daarentegen was beslissend in 't nadeel.

De beide bataljons van den Franschen rechtervleugel rukten over het strand voorwaarts met geveld geweer, drongen de reeds gelande Engelschen naar hunne sloepen terug en deden ze in grooten getale vallen. Zelfs maakten de grenadiers zich van een aantal sloepen meester en openden, door deze vaartuigen gedekt, een hevig vuur. Hoezeer dit gedeeltelijke voordeel nog verhoogd werd door schitterende charges van de ruitery, kon het toch niet opwegen tegen de nederlaag van den linkervleugel. De overmacht des aanvallers was te groot en Friant moest terugtrekken.

De aanvaller heeft hier gehandeld met orde, met onversaagd-

heid en volharding, terwijl bij den verdediger strategische en tactische fouten zijn op te merken.

Zeer te recht wordt de generaal Menou, opperbevelhebber in Egypte, streng gelaakt, omdat hij, ofschoon op den 4den Maart te Caïro het bericht ontvangende van het verschijnen der Engelsche vloot, geen enkel soldaat tot versterking van Friant's zwakke afdeeling naar 't noorden zendt en zijne macht van 18 000 man verspreid houdt te Caïro, Belbeïs, Damiëtte en Ramanieh.

Het is begrijpelijk dat Thiers uitroept:

„Quel spectacle que la guerre, quand la vie des hommes, quand le sort des Etats sont ainsi confiés à des chefs incapables ou divisés et que le sang coule à proportion de l'ineptie ou de la mauvaise volonté de ceux qui commandent!”

Maar ook Friant, hoezeer van goeden wil, is niet vrij te pleiten van gemis aan beleid. Dat zijne troepen op den linkervleugel te veel achterwaarts waren opgesteld om in het „moment suprême” met kracht op te treden; dat hij zelf niet genoeg vooraan stond om in tijds alle bewegingen te kunnen besturen; dat zijne bevelen aan den linkervleugel te laat werden gegeven, zijn fouten die niet te herstellen waren door de heldhaftige aanvallen der ruitèrij, noch door den goed bestuurden en voortreffelijk uitgevoerden bajonet-aanval van de 61e halve brigade.

Thiers schildert ook met treffende klaarheid de onderneming der Engelschen tegen Antwerpen in 1809.

Daar verschijnt op den 29en Juli voor de monden der Westerschelde eene Engelsche vloot van 12 à 1500 oorlogs- en transportschepen met een leger van 44 000 man, 2000 paarden, 150 stukken geschut, aangevoerd door Lord Chatham. Het hoofdeskader heeft in last de Westerschelde binnen te loopen, waar de Fransche vlootvoogd Missiessy over een klein smaldeel bevel voert. Als landingspunten voor 't leger zijn aangewezen het strand bij Cadzand en de noordwestkust van Walcheren.

Maar onze aloude bondgenooten, de westelijke winden, maken de ontscheeping op de bepaalde plaatsen onmogelijk.

De noordelijke afdeeling stevent daarom het Veersche Gat binnen, en zet, beschermd door het vuur van 60 vaartuigen,

eenige duizenden soldaten aan wal ten westen van de batterij „den Haak”.

De generaal Howard Douglas, die hier de betrekking van kwartiermeester-generaal vervulde, zegt dat de landing op dezelfde wijze werd uitgevoerd als in de baai van Aboukir en dat er slechts een zwakke tegenstand werd geboden, hoewel het voornemen om te landen, even als bij Aboukir, klaarblijkelijk was gedurende twee volle dagen, die gelegenheid boden, om eene aanzienlijke macht ter verdediging te vereenigen.

Daar werd slechts een zwakke tegenstand geboden, en geen wonder! de bekwame generaal Monnet, bevelhebber van Vlissingen, bezat noch bespannen geschut, noch ruitery, noch voetvolk voor den dienst te velde.

Het garnizoen van Vlissingen zelf bestond uit een ellendig samenraapsel van allerlei benden: Ieren, Pruisische deserteurs, koloniale troepen enz.; totaal 3000 man. Middelburg en de batterijen aan de Ooster-Schelde waren door eenige honderdtallen veteranen bezet.

Monnet deed echter veel met geringe middelen. Hij stelde Vlissingen zoo goed mogelijk in staat van tegenweer, en zond den generaal Osten met 1500 man naar het noorderstrand. Osten ontving twee drieponders en twee zesponders, bespannen met ongeoeffende paarden, door boeren geleid, en bezette de duinen tusschen Domburg en „den Haak”. Zijne ongeordende troepen hielden echter geen stand. Zoodra het vuren van 60 schepen begon, trokken zij in wanorde terug. De paarden van 't geschut steigerden, de boeren sneden de strengen door en vluchtten met de bespanningen heen. Daardoor was Osten genoodzaakt met achterlating van twee kanonnen naar Serooskerke terug te trekken. Terwijl „den Haak”, Veere en Middelburg zonder slag of stoot werden overgegeven, verdedigde Osten het terrein voet voor voet, en kwam met 1200 man in Vlissingen terug.

Naar de zijde van Cadzand werd de landing niet beproefd, ten gevolge van de oordeelkundige handelwijze van den generaal Rousseau. Deze generaal toch verzamelde zijne troepen bij de nadering der Engelsche vloot, vormde in der haast een paar veldbatterijen en verzocht versterking aan zijn chef, den gene-

raal Chambarlac. Gelukkig had hij niet met een Menou te doen. Chambarlac zond onmiddellijk twee bataljons voetvolk, en Rousseau stelde zijne macht nabij 't strand op.

De Engelsche vlootvoogd in de Wielingen, steeds kampende tegen eene onstuimige zee, zag de 1500 man van Rousseau voor het dubbele getal aan, en aangezien er slechts 700 man te gelijk in de sloepen konden vervoerd worden, waagde hij de proef niet. Wel vroeg hij ontschepingsmiddelen aan den admiraal Gardner, die het eskader in de Deurloo aanvoerde, maar het weerbarstige element belette de vervulling van dit verlangen.

Zoo voorkwam Rousseau door zijn beleidvol en voortvarend handelen de landing bij Cadzand, die voor Antwerpen verderfelijik moest worden, en werkte nog mede tot de verdediging van Vlissingen, door de beide bataljons versterking aan Monnet te zenden. Deze laatste neutraliseerde door de hardnekkige verdediging van Vlissingen 15 000 man van den vijand, die zich nu eenmaal in 't hoofd had gezet, dat Antwerpen niet kon bemachtigd worden zonder het bezit van Vlissingen.

Beide generaals toonden op nieuw wat beleid en geestkracht ook met geringe materiele kracht vermogen.

Alvorens van dit onderwerp af te stappen, mag ik U zeker nog wel in herinnering brengen, dat Koning Lodewijk met al zijne beschikbare troepen (5000 man) Antwerpen te hulp snelde, al ware 't slechts om er op te wijzen hoe de scherpzinnige geschiedschrijver hier den vinger legt op eene vooze plek in ons volkskarakter.

„Ce prince,” zoo zegt hij van Koning Lodewijk, „ce prince devenu économe pour plaire aux Hollandais, n'avait sur pied que ces cinq mille hommes, plus quatre régiments en Allemagne et un ou deux bataillons en Espagne. Il avait laissé dépérir son armée et sa flotte pour se conformer à l'esprit de ses nouveaux sujets.”

Dat de geest, van welken Thiers spreekt, nog niet uit ons volk gevaren is, behoeft geen betoog.

De landing van het Engelsche leger op Java's westkust in 1811 is door ons, ('t zij in het voorbijgaan gezegd) volstrekt niet bemoeielijkt geworden. De generaal Janssens had zijne

troepen bij Meester-Cornelis saamgetrokken en de generaal Auchmuty kon ongehinderd oprukken naar Batavia.

In den nieuweren tijd zijn wij getuigen van de landing eener Anglo-Fransche legermacht op de westkust van het schiereiland „Krim”, die evenmin als de reeds vermelde ten bewijze kan strekken van de stelling, dat landingen door het leger niet te beletten zijn.

De inval in de Krim, zegt Howard Douglas, kan niet worden aangehaald als voorbeeld van 't uitvoeren eener landing in tegenwoordigheid des vijands, aangezien de verdediger in geen enkel opzicht getracht heeft de handelingen des aanvallers te storen. De Russische schepen bleven roerloos in de haven van Sebastopol; de Russische legermacht in de Krim stond roerloos aan de boorden van de Alma.

De generaal Todleben houdt in zijn omvangrijk werk „Défense de Sebastopol” eene pleitrede ten gunste van vorst Menzikoff, den bevelhebber van de legerafdeeling in de Krim, en tracht te betoogen, dat de landing niet te beletten was, ook al ware Menzikoff's leger sterker geweest, ook al hadde daar een spoorweg bestaan om de troepen snel te kunnen verplaatsen.

De twee groote bezwaren op welke de generaal Todleben wijst, 1°. de onzekerheid betreffende het landingspunt bij eene uitgestrekte kust, en 2°. de onmogelijkheid van tegenweer, als 's vijands projectielen een vernielend vuur zijwaarts en achter het landingspunt onderhouden, zijn schijnbaar onoverkomelijk.

De Lt.-Kolonel Den Beer Poortugael merkt in zijne studie over onze kustverdediging op: „eene demonstratie is lichtelijk van eene poging tot het doen landen eener aanzienlijke macht te onderscheiden.”

Dat was ook in de Krim het geval. Het kleine aantal schepen, dat in de nabijheid van de monding der Alma eene vertooning maakte, kon door den verdediger niet voor de vijandelijke hoofdmacht worden aangezien.

Toen des avonds van Eupatoria het telegram ontvangen werd, meldende dat 's vijands schepen bij die plaats ontelbaar waren, kon men zeer goed bevroeden, dat daár de hoofdmacht zou trachten aan wal te komen.

Een groot deel van 't leger had derhalve gedurende den nacht naar Eupatoria kunnen verplaatst worden.

Wat het tweede bezwaar van tactischen aard betreft, dat is alléén te overwinnen door den vijand aan te vallen. — Zoodra men slaags geraakt, moet het vuur der schepen van zelf ophouden. Bovendien als er sprake is van 't in zee dringen van den vijand, mag er op geen honderd man meer of minder gezien worden.

Het meest belangwekkende feit van de laatste jaren op 't gebied der kustverdediging, is voorzeker de landing van de legerafdeeling der Noordelijke Staten op het eiland Morris nabij Charlestown ten jare 1863. Het verrassende schouwspel van eene landing onder het werkzaam geweer- en geschutvuur uit gedekte stellingen doet zich aan onze aandacht voor.

„Our troops did not falter for a moment” zegt de generaal Gillmore; all the enemy's batteries on the south end of Morris-Island were gallantly and successively carried.”

Die landing had evenwel onder bijzondere omstandigheden plaats.

De aanvaller was in het bezit der kusten van Florida, Georgië en Zuid-Carolina van af St. Augustine. De eilanden James en Morris nabij Charlestown waren nog in handen van den verdediger.

Op het eiland Folly (1) werd in veiligheid alles verzameld, zoowel de troepen, bestemd om de landing uit te voeren, als het belegeringspark tot bemachtiging van het in 't noorden van Morris gelegene hoornwerk Wagner.

Gillmore deed in het noordelijk boschrijk uiteinde van Folly batterijen bouwen, die zoo goed voor de verdedigers verborgen bleven, dat deze aanhoudend uit Lighthouse-Inlet naar eene, aan den mond van dit riviértje gelegene, zandbank voeren om een daar gestrand schip te sloopen, zonder 't minste vermoeden te hebben van den batterijbouw.

Met het aanbreken van den dag voor de landing bestemd, openden die batterijen plotseling het vuur op de door den verdediger aangelegde schansen en scherpshutters loopgraven in

(1) Ten zuiden van Morris.

het zuiden van Morris. Dit vuur hield twee volle uren aan.

Intusschen waren 2000 man inf. onder bevel van den generaal Strong des nachts in roeivaartuigen uit de Folly-rivier door de kreken naar Lighthouse-Inlet vervoerd.

Zij bleven voor den verdediger verborgen door het hooge riet der moerassen.

Zoodra het vuur van Folly ophield, verschenen plotseling de sloepen; even snel en verrassend sprongen de troepen aan wal, en bestormden de werken des verdedigers, met den meest gunstigen uitslag.

Bij dit alles was er geen sprake van aanvallende handelingen des verdedigers. En geen wonder.

Het zandige deel van Morris, ter gemiddelde breedte van 200 meter, is van den vasten grond gescheiden door eene 4000 meter breede moerasstrook met kreken doorsneden, die de troepenbewegingen ten eenemale belet.

Bovendien werd de 15000 man sterke afdeeling, des verdedigers in ontzag gehouden door eene troepenmacht van 3800 man onder bevel van den generaal Ferry, die, begeleid door oorlogsvaartuigen, de Stono opgevaren en op 't eiland James geland was.

Wij zien dus hier eene landing gelukken, die door het vuur uit vaste batterijen is voorbereid en die alléén lijdelyken weerstand ondervindt.

Uit het verre Westen nu weer terugkeerende naar onze kust, verzoek ik u een blik te werpen op het terrein, dat hier voorgesteld is. Ook hier heeft in 1799, zooals u bekend is, een vijandelijke aanval plaats gehad; ook hier trachtte, even als bij Aboukir, eene geordende legerafdeeling den aanval te keeren, met denzelfden ongunstigen uitslag.

De generaal Daendels, die met zijne divisie van ruim 10000 man Noord-Holland bezet hield, vermoedende dat de landing tusschen Huisduinen en Callantsoog zou beproefd worden, had de brigade Van Guericke zuidwaarts van en dicht bij Huisduinen doen post vatten.

De brigade stond in twee liniën: een bat. van 607 man in de eerste, een tweede bat. en 5 compn. van een derde bat. (samen 900 man) in de tweede linie.

De ruitery (200 paarden) nabij den linkervleugel, die aan 't Koegras leunde, terwijl de rechter het strand raakte. Het front was naar het zuidwesten gericht; vier stukken veldgeschut waren geplaatst op de noordwaarts voerende wegen.

In de nabijheid en noordwaarts van *Groote Keeten* plaatste hij twee bats. voetvolk, (1200 man) front makende naar 't noordwesten; op den rechternvleugel 300 ruiters en zes stukken rijdende artillerie.

Kolonel Crass voerde hier het bevel.

Deze beide vleugels van des verdedigers stelling waren ongeveer $1\frac{1}{2}$ uur gaans van elkander verwijderd.

Het centrum was met deze vleugels volstrekt niet in verband. Op 6 à 700 meter zuidwaarts van de *Kleine Keeten* waren twee bats. jagers (ruim 1400 man) met het front naar de zee opgesteld, met last om talrijke zwakke posten op het strand uit te zetten en naar 't zuiden terug te wijken, indien zij door overmacht mochten worden aangevallen.

Om hun terugtocht te ondersteunen was het bat. *Herbig* (600 man) ongeveer 1500 meter verder zuidwaarts in het duin geplaatst.

Deze opstelling was gegrond op het plan om den vijand van twee zijden aan te grijpen, als hij zich bereids in 't duin zou bevinden ten gevolge van den terugtocht van het centrum.

Het centrum had dus tot hoofdtaak waarneming, terwijl de beide vleugels den slag moesten toebrengen.

In de uitvoering leed dit plan jammerlijk schipbreuk.

De posten der jagers trokken zich al spoedig van 't strand terug, ten gevolge van het hevige vuur der Eng. brikken en galjoten. Den aanvaller werd niet belet, zich op het strand te verzamelen; 2500 man onder de generaals Pulteney en Coote zijn weldra tot den aanval gereed, die met even veel beleid als kracht wordt uitgevoerd.

Coote valt in front aan. Pulteney neemt de jagers met vier comp. in den linkerflank. Mac-Carthy zegt, dat de jagers eerst voor goed naar 't zuiden afdeinsden na den flank-aanval van Pulteney en na het verlies van hun dapperen overste Luck.

Majoor Herbig neemt de wijkende jagers op en tracht den vijand tot staan te brengen door een stouten bajonet-aanval; doch te vergeefs. Ook Herbig sneuvelt en zijne troepen, bezwijkende voor de overmacht, trekken in goede orde naar 't zuiden.

Intusschen komen steeds versche troepen van den vijand aan en volgen het spoor der zegevierende afdeelingen Pulteney en Coote, of maken front naar het noorden om aanvallen van die zijde 't hoofd te bieden. Daendels verzamelt in persoon de overblijfselen der bats. van Luck en Herbig, ten einde door een flankbeweging van af den Zanddijk den frontaanval te stennen, die door Crass zal worden uitgevoerd.

Ook aan Van Guericke wordt het bevel tot den aanval gezonden.

Crass rukt vooruit en gaat met zooveel stoutmoedigheid te werk, dat de vijand een halve lieue (ruim 2200 meter) wordt teruggedreven. Maar steeds aanrukkende versche troepen noodzaken Crass en zijne afgestredene benden tot wijken.

Hoewel Daendels drie bats. van de brigade Van Zuylen van Nyevelt het een na het ander doet oprukken, het mag niet baten; er volgt een volslagen nederlaag.

De generaal Van Guericke bleef met zijne geheele brigade werkeloos. Hij moest in de stelling bij Huisduinen het bevel tot den aanval verbeiden.

Nauwelijks echter bespeurt hij de terugtrekkende beweging der jagers of hij trekt met een bat. voetvolk en de twee escadrons ruitery zuidwaarts, neemt bij den Telegraaf (een seinpaal halverwege paal 6 en 7) een gedeelte van Herbig's geslagen troepen op en begeeft zich op het Koegras.

Het toenmalige Koegras, niet ingedijkt en bij vloed steeds onder water staande, was van 't duin gescheiden door den Zanddijk. Tusschen dien dijk en de vlakte bevond zich een vrij breede ondoorwaadbare sloot op enkele punten overbrugd.

De bevelen tot den aanval konden slechts langs een omweg Van Guericke bereiken; deze ontving ze waarschijnlijk te laat om nog met Crass te kunnen samenwerken. Ook de kolonel Gilquin, die de bij Huisduinen achtergeblevene troepen aanvoerde

bleef zonder bevelen en verroerde zich niet. Zoo zijn dus, ongerekend de ruitery van V. Guericke, van een elftal bats. over welke de generaal Daendels in den loop van den dag te beschikken had, drie geheel werkeloos gebleven.

Meermalen is de opmerking gemaakt dat en de generaal Daendels en de generaal Van Guericke fouten hebben begaan. De buitensporige uitgestrektheid der stelling in verhouding tot het aantal troepen 1), de te elfder ure gegeven bevelen tot den aanval der beide vleugels zijn de misslagen des opperbevelhebbers. De generaal Van Guericke heeft krachtig meegewerkt om de verderfelijke gevolgen van deze misslagen te vergrooten. Indien deze generaal met zijne geheele macht ware opgerukt toen de jagers weken, had hij met Herbig of althans met Crass kunnen medewerken. Ware door deze handelwijze de overwinning bevochten, men zou die aan zijn beleid hebben toegeschreven; ware ondanks dit bestaan de nederlaag gevolgd, men zou hem althans niet de schuld van die nederlaag hebben kunnen geven.

De generaal Van Guericke handelde niet zooals billijkerwijze van elk opperofficier kan verwacht worden d. i. zelfstandig optreden, daar waar 't noodig blijkt, niet alléén zonder bevelen af te wachten, maar zelfs in strijd met gegeven bevelen. Hoe rampzalig toch zou 't geweest zijn, als in 1815 bij Nivelles een Van Guericke en geen De Perponcher het bevel hadde gevoerd.

Ik moet bekennen Mijne Heeren, dat ik na de overweging van de feiten, die ik achtereenvolgens in uwe herinnering heb opgeroepen, nog niet kan wanhopen aan 't vermogen der levende strijdkracht tot het beletten eener landing, ondanks (ik herhaal 't) ondanks mijn eerbied voor de uitspraken van de maestri der kunst.

De stoom, de heros onzer eeuw, hij is, zegt men, de reus, die onze weerkracht verlamt. Maar ook de verdediger kan bogen op de hulp van dien reus, mits 't hem behage haar in te roepen.

1) Het gebrek aan verband tusschen vleugels en centrum.

Alles komt neer op 't bijtijds kennen van het door den aanvaller uitgekozen landingspunt en op de mogelijkheid tot snelle samentrekking van troepen op dat punt.

Zoowel bij Huisduinen als bij Aboukir, zoowel op Walcheren als in de Krim zijn de landingspunten tijdig genoeg bekend geweest om eene aanzienlijke macht te kunnen samentrekken; doch daar is van den tijd geen oordeelkundig gebruik gemaakt.

Zoo ooit een aanval op onze kust mocht worden gedaan, kunnen wij vertrouwen dat er gewoekerd zal worden met de lessen der historie.

Wij mogen dan geene eigenlijk offensieve smaldeelen bezitten, als in den gloriëtijd der De Ruyter's en der Trompen, wij hebben eene vloot tot rechtstreeksche bescherming der kust, door kundige en ervaren mannen bestuurd; wij zullen ook stoomschepen hebben, die niet, zooals de Russische in de haven van Sebastopol, bewegingloos zullen blijven, maar ons op de hoogte zullen houden van de bewegingen van 's vijands vloot.

De kapitein-luitenant ter zee C. J. Smith heeft berekend, dat 3½ uur na 't in zicht komen der vijandelijke vloot 12 000 vijanden op ons strand kunnen staan, als er van onze zijde geen weerstand geboden wordt.

Overwegende, dat, om nutteloos heen en weder trekken te voorkomen, wij ons niet naar een bepaald deel der kust kunnen begeven, alvorens een aanzienlijk getal schepen het anker heeft uitgeworpen, zouden wij geneigd zijn tot het besluit te komen, dat ons geen drie en een half uur van voorbereiding tot het gevecht zullen worden geschonken.

Maar nemen we aan (wat zeker alleszins oorbaar is en redelijk) dat de kleine vaartuigen der marine den vijand althans eenige tientallen minuten zullen kunnen ophouden, dan mogen wij op een maximum van drie uren tot voorbereiding rekenen.

Onderstellende derhalve, met het oog op 't hiervoren opgemerkte, dat onze troepenbewegingen aanvangen één half uur na 't in zicht komen der vijandelijke vloot, dan moet voldaan worden aan den eisch om binnen drie uur eene macht van 4 à 5000 man op het bedreigde deel in stelling te hebben, ten einde 's vijands eerste afdeeling te gemoet te treden.

Eene legering in kantonnementen in de nabijheid der kust komt ondoeltreffend voor: vooreerst omdat het niet boven allen twijfel verheven is, dat alle afdeelingen de hun gezondene telegrammen of boodschappers naar behooren zullen ontvangen, begrijpen en tijdig op het bepaalde punt zullen zijn; ten tweede omdat het achtereenvolgend verschijnen der tactische onderdeelen niet bevorderlijk kan wezen voor eene juiste en snelle plaatsing in de stelling; dat er derhalve te veel tijds met schikken en weder schikken kan verloren gaan; eindelijk, last not least, omdat al komt ééne brigade bij tijds aan, eene andere, verder noord- of zuidwaarts gekantonneerde, veel kans heeft van te laat te komen om der eerste tijdig hulp te bieden.

Eene legering per halve brigade in de onmiddellijke nabijheid van het strand biedt daarentegen gewichtige voordeelen aan en schijnt de eenige waarborg om aan den eisch te voldoen.

Bij eene dergelijke legering is er terstond meer eenheid in 't bevel. De aanvoerder der halve brigade kan, in vereeniging met de stafofficieren en de bevelhebbers der tactische eenheden, 's vijands bewegingen gadeslaan en het tijdstip van den afmarsch regelen; er bestaat dus minder gevaar voor noodelooze afmatting der troepen bij meerdere beweegbaarheid en samenhang; er zal minder zenuwachtige overhaasting — daarentegen meer ordelijke haast heerschen dan bij eene legering in kantonnementen. Geen gering voordeel is het mede, dat de troepen ook in hunne vrije oogenblikken zich op het eigenaardige gevechtsweld kunnen bewegen en zich, beter nog dan bij de oefeningen, met de terreinplooiën en golvingen kunnen gemeenzaam maken.

Zoodra er tot den afmarsch naar zeker punt besloten is, kunnen de stafofficieren terstond met de artillerie en kavalerie vooruitsnellen om stellingen uit te kiezen, terwijl het voetvolk met beurtelings versnelden en gewonen gang volgende, langs een breede heirbaan zeer goed een uur afstands in één uur tijds kan afleggen.

Een breede heirbaan is daarom onmisbaar op eenige minuten afstands van het strand; een steenweg, die ten allen tijde voor alle wapenen geschikt is.

Er is meermalen gesproken van het vervoeren van voetvolk per huzarenpaard of wel per kar of wagen.

In 't midden latende of de heeren huzaren wel op dergelijke werkbeurten gesteld zouden zijn, is het toch duidelijk, dat wij ons van dergelijke vervoermiddelen geene illusiën zullen kunnen scheppen. Twee escadrons ruitery toch kunnen slechts eene comp. voetvolk vervoeren.

Tot het overbrengen van een paar bats. per as, hebben we zeker een 200tal wagens noodig.

Het valt zeer te betwijfelen of al die équipages, zoo zij al te verkrijgen zijn, de zoo noodzakelijke orde en kalmte bij de troepen zullen verhoogen. Beter zal 't dus zijn als er sprake is van een afstand van twee à drie uur, het voetvolk in de rol van voeteerder te laten en dus het „festina lente" in toepassing te brengen.

Moeten er grootere afstanden worden afgelegd, dan zullen de bestaande spoorweg en het N.-Holl. Kanaal ons goede diensten bewijzen.

Er valt niet op te rekenen, dat tot het afweren van een aanval op de N.-Holl. kust meer dan ééne divisie van het veldleger beschikbaar zal wezen; dat is dus 8 000 man infanterie (8 bataljons), 240 ruiters (2 escadrons), 24 kanonnen (thans 3 batterijen) en eene halve compagnie genietroepen.

Deze divisie zou nu te Callantsoog, Camp, Egmond en Wijk-aan-Zee in openbare gebouwen of te bouwen hutten kunnen worden gelegerd per halve brigade van 2 bataljons infanterie $\frac{1}{2}$ escadron cavalerie en 6 kanonnen (1).

Verder kan eene reserve van schutterij worden gevormd, die te verkrijgen is door eene nieuwe doelmatige indeeling en oefening.

Wij hebben in N.-Holland thans 20 000 man schutterij, verdeeld in mobiele, die stabiel is, en rustende, die tot de mythe behoort. Die 20 000 man, goed geoefend, vormen 20 bataljons, die kunnen gelegerd worden als volgt: 2 te Nieuwediep, 12 te Alkmaar en 6 te Haarlem, in versterkte kampen.

Ondersteld dat bij eene dergelijke regeling de vijandelijke vloot op een kalmen Juli-morgen om 5 $\frac{1}{2}$ uur in 't zicht komt,

(1) De sappeurs kunnen voorloopig te Alkmaar verblijven.

en door het ten anker komen op groote schaal tusschen Huisduinen en Callantsoog onmiskenbaar het voornemen te kennen geeft om de landing te beproeven, dan kunnen de troepen van Huisduinen en Callantsoog langs de verlangde heirbaan zich voor half acht uur vereenigd bevinden tusschen paal 6 en 7. Als er langs de heirbaan een telegraaflijn loopt met hulpstations op de standplaatsen der halve brigades en in verband met het telegraafnet van N.-Holland, dan kan te Camp ongeveer om 6 uur het bericht van 's vijands plan aankomen.

Ongeveer te zelfder tijd weet men te Alkmaar, te Egmond, te Wijk en te Haarlem wat er gaande is.

Het spreekt van zelf, dat de troepen allerwegen met den dageraad ter oefening onder de wapenen moeten zijn.

Uiterlijk om 6½ uur dus kunnen de artillerie en cavalerie van Camp den marsch naar 't noorden aanvangen.

De afstand van Camp tot halfweg paal 6 en 7 is 3½ uur gaans en wordt door de bereden wapens in 1½ uur afgelegd. Zij komen daar dus om 7¾ uur aan. Het voetvolk, dat op een goeden weg 120 pas in de minuut kan maken, zal, met de halten mede, toch doorgaans het drieboud van den tijd der bereden wapens noodig hebben, en verschijnt dus om kwart vóór elf uur.

Per stoomboot langs het kanaal vervoerd wordende, komen de voetgangers vroeger aan. Bij de Zijpesluis kan de gelegenheid geboden worden om eenige stoombooten te gelijk te doen laden; deze booten kunnen met den dageraad steeds stoom op maken, om terstond tot vertrek gereed te zijn.

Marcheert de infanterie van Camp af om 6½ uur, dan kan zij langs Slaperdijk en Schoorlsche zeedijk ongeveer om 7 uur bij de Zijpesluis zijn.

Vertrekken de booten om 7½ uur, dan zijn zij om half negen bij de Zijper-schutsluis; de circa 15 000 meter afstands toch worden in 1½ uur afgelegd.

Rekenen wij een vierde uurs voor 't uitladen, dan kunnen ze om 8¾ uur in marsch zijn en langs den Scheidingsvliet om 10 uur het gevechtveld bereiken.

Een viertal bataljons van de reserve te Alkmaar kan veel

vroeger daar zijn. Bij eene oordeelkundige regeling kunnen steeds met zonsopgang een viertal treinen, elk van 40 à 50 wagens, gereed staan. Ook kan elken morgen eene brigade van 4 bataljons aan 't station tot onmiddellijk vertrek worden opgesteld. Brengt de telegraaf om 6 uur het verzoek om versterking in 't noorden, dan kunnen de treinen om $6\frac{1}{2}$ à $6\frac{3}{4}$ uur vertrekken.

Het gedeelte Alkmaar—draaibrug—Kanaal, iets grooter dan het gedeelte Amsterdam—Utrecht, wordt zeker in 40 minuten afgestoomd.

Om 7 u. 10 min. kan de eerste trein daar aankomen. Wordt nu ten noorden van de draaibrug gelegenheid tot in- en uitstappen geboden, dan zijn om 7 u. 30 min. de eerste troepen in marsch. Zij bereiken langs de Schoolvaart in een uur, dus zeker om half negen, de kampplaats.

Vóór negen uur kan stellig de geheele brigade daar aanwezig zijn.

Indien er intusschen te Alkmaar genoeg wagens voorhanden zijn, vertrekt om 7 uur de tweede reserve-brigade, eveneens in vier treinen.

Zij zal dus tusschen 7.40 en 7.60 ten noorden van de draaibrug zijn, gaat tusschen 8 en $8\frac{1}{4}$ uur op marsch en bereikt tusschen 9 en $9\frac{1}{4}$ uur de plaats van 't gevecht.

De cavalerie en artillerie van Egmond doorloopen den afstand van $5\frac{1}{2}$ uur gaans in $2\frac{3}{4}$ uur, en zijn derhalve, om $6\frac{1}{2}$ uur vertrekkende, ongeveer om $9\frac{1}{4}$ uur op 't slagveld.

De infanterie van Egmond, naar 't station Alkmaar oprukkende om $6\frac{1}{2}$ uur, komt daar te half negen ure aan en bereikt per spoortrein, om 9 uur vertrekkende, te 9 u. 40 min. de draaibrug en om 11 uur de kampplaats.

Op deze wijze zien wij dus optreden tusschen paal 6 en 7: om half acht uur de troepen van Huisduinen en Callantsoog, 4 bataljons voetvolk, $\frac{1}{2}$ escadron ruitery en 12 kanonnen, indien althans te Nieuwediep een zestal kanonnen, zij 't ook van oud-model, bespannen wordt, wat zeer goed mogelijk is; om kwart vóór acht $\frac{1}{2}$ escadron en 6 kanonnen van Camp; om negen uur 4 bataljons van Alkmaar; om half tien uur 4 bataljons van Alkmaar; om tien uur 2 bataljons van Camp en om 11 uur 2

bataljons van Egmond, terwijl de cavalerie en artillerie dezer plaats reeds om 9¼ uur zijn aangekomen.

Een der beide bats. zou ook zoowel te Camp als te Egmond kunnen blijven, terwijl het andere naar 't noorden trekkende vervangen wordt door een bat. van de 3^e reserve brigade van Alkmaar, welke brigade, *in elk geval*, minstens voor de helft naar de kust moet oprukken. De slotsom is derhalve, dat de vijand den oever bereikende 3½ uur na 't in zicht komen zijner vloot, dus om 9 uur, tegenover zich vinden zal 8000 man infanterie, 120 ruiters, 18 stukken geschut. Wordt hij ook maar één uur door de zeemacht opgehouden, dan treden hem 13 000 man infanterie, (waaronder 1 batn. van Camp) 180 ruiters, 24 kanonnen te gemoet.

Beproeft de vijand te landen tusschen Egmond en Wijk b. v. ter breedte van Castricum, dan staan hier om 9 uur: de troepen van Egmond en Wijk, twee brigades van Alkmaar, ééne van Haarlem, en de cavalerie en artillerie van Camp, te zamen 16 000 man infanterie, 180 ruiters, 18 kanonnen (1). Het groote gewicht van Castricum op den hoek waar de spoorweg 't dichtst de kust nadert, is klaarblijkelijk.

Het ware te wenschen dat er besloten kon worden, om door 't aanleggen van enkele heirwegen de landmacht in staat te stellen haar grootste kracht te ontwikkelen.

Castricum ligt juist in den top van een gelijkbeenigen driehoek, die de lijn Wijk-Egmond tot basis heeft; Bergen is gekomen in dezelfde verhouding tot Egmond en Camp.

Hoezeer zouden de beweeglijkheid en snelheid van voetgangers en paarden niet vermeerderd worden, indien de toppunten dezer driehoeken met het midden en de uiteinden hunner bases door rechte heirbanen werden vereenigd. De opstaande zijden zouden anderhalf uur gaans wezen, de loodlijn Bergen *paal* 32 nog geen uur, en de loodlijn Castricum *paal* 45 ongeveer ¾ uur gaans.

Ook diende Haarlem op deze wijze met IJmuiden en Zandvoort te worden verbonden.

(1) Om 10 uur kan de artillerie en cavalerie van Callantsoog aankomen.

Wordt de aanval gericht op het vak Egmond—Camp, een groote twee uur lang, dan kunnen hier vóór negen uur geschaard staan: 4000 man infanterie, 120 ruiters, 12 kanonnen van Egmond en van Camp; 12000 man infanterie van Alkmaar; 120 ruiters, 12 kanonnen van Callantsoog en Wijk, een totaal vormend van 16 000 voetknechten, 240 ruiters en 24 kanonnen.

In het vak IJmuiden—Zandvoort kunnen zich omstreeks denzelfden tijd bevinden 16 000 man infanterie, 120 ruiters en 12 kanonnen van Alkmaar, Haarlem, Wijk en Egmond, ongerekend de troepen, die van Zuid-Holland kunnen ter hulp snellen.

Onze toestand wordt veel moeilijker bij een aanval op twee punten.

De kolonel Sr. Carmichael Smyth, chef der genie van 't Engelsche leger in de Nederlanden ten jare 1814, schreef, dat het niet beproeven van de landing op verschillende punten een hoofdgebrek was van het aanvalsplan van 1799.

„Drie afdeelingen,” zegt hij, „elk van 12 000 man, op verschillende punten landende, en volgens een vooraf beraamd plan zich concentrisch bewegende, zouden 's vijands berekeningen hebben doen falen en meer kansen op voorspoed hebben opgeleverd dan eene enkele groote afdeeling, aan wal gebracht op een eng schiereiland, met dijken en kanalen doorsneden, waar elke honderd yard den vijand eene verdedigingsstelling aanbood, even voordeelig, soms nog beter, dan degene, welke hij had moeten ontruimen.”

Bij gelijktijdige aanvallen, b. v. bij paal 6 en ter breedte van Castricum, moeten onze 28 000 man gesplitst worden. In 't noorden treden dan op de halve brigades van Huisduinen, Callantsoog en Camp, terwijl die van Egmond, van Wijk en Haarlem in 't zuiden handelend zijn. Van Alkmaar moet dan naar twee zijden hulp verleend worden; wij zijn in staat op beide plaatsen 14 000 man in gevecht te brengen, terwijl verdere hulp van 't zuiden moet komen of wel van nieuw te vormen afdeelingen vrijwilligers of landstorm.

Zeer betreurenswaardig mag het heeten, dat de wedergeboorte der schutterij nog steeds tot de vrome wenschen behoort. Geen verstandig man kan 't ontveinzen, dat die herschep-

ping eene gebiedende noodzakelijkheid, ja een nooddrift is.

Het is, helaas, nog altijd een feit, dat de bij uitnemendheid practische Nederlanders niet willen begrijpen wat Napoleon in een zijner brieven zegt: „qu'un homme n'est pas un soldat.” Zij luisteren gretig naar Phocion en noode naar Demosthenes; zij zijn veel kortzichtiger dan de oude Perzen, van welke Xenophon vermeldt: „De krijgswetenschap had bij hen de voorkeur, die haar toekwam, daar onder hare bescherming alle andere wetenschappen vreedzaam beoefend kunnen worden.”

Maar niet alleen de schutterij, ook de militie heeft oefening noodig, oefening vooral met het oog op de waarschijnlijk te vervullen taak.

Alkmaar, dat uit den aard zijner ligging bestemd is om in oorlogstijd in een versterkt kamp de groote reserve voor de kustverdediging in het noorden op te nemen, Alkmaar dient ook in vreedstijd eene brigade te huisvesten.

Die brigade moet in het duin geoefend worden; de officieren moeten het duin leeren kennen als de wildstroopers, opdat zij hunne troepen van elk voordeelig punt kunnen doen partij trekken; zij moeten door 't maken van topografische schetsen op groote schaal zich met dit gevechtsweld gemeenzaam maken en zich oefenen in 't ver zien op de zee.

Alkmaar is mede de aangewezen plaats voor de divisie-artillerie: drie batterijen dienen hier vereenigd, om zich te oefenen in het duin, waar 't geschut zoo moeielijk te bewegen is.

„Slechts met de grootste inspanning,” zegt generaal Kraijenhoff, „konden de kanonnen behouden worden op den 27sten Aug. 1799.”

De kanonniers moeten hier leeren woekeren met de krachten hunner paarden.

Wenschelijk ware 't ook, ten behoeve van de artillerie van af de verlangde heirbaan grintwegen aan te leggen, voerende naar beheerschende punten van den duinrand, die voordeelige stellingen voor 't geschut opleveren.

Ook de ruitery is van groote waarde bij de kustverdediging, vooral met betrekking tot den waarnemings- en kondschapsdienst. Een regiment ruitery van vier sterke escadrons (elk van 150 paarden) ware wenschelijk voor Noord-Holland alléén.

Overdag kan tot bewaking der kust en waarneming van de zee voorzeker worden volstaan met seinposten, zooals wij ze den laatsten zomer in Zuid-Holland in werking hebben gezien.

De patrouilles van ruitery zijn echter onmisbare deelen van de veiligheidsketen. Vooral des nachts moeten zij een „perpetuum mobile” vormen.

Als die patrouille-dienst goed geregeld wordt, zoodat zij elkander steeds kruisen in de aangenomen vakken, dan zullen wachten van voetvolk overbodig blijken.

Al 't hiervoren besprokene nu te zamen genomen: eene divisie in halve brigades gelegerd te Calantsoog, Camp, Egmond en Wijk; te Helder eene halve brigade schutterij; te Haarlem drie halve brigades schutterij; te Alkmaar eindelijk de reserve uit drie brigades of 12 bataljons voetvolk bestaande; seinposten in 't duin; ruiterspatrouilles langs het strand; een heirbaan met telegraaf evenwijdig met — en op korten afstand van den oever; kunstwegen van deze baan naar de reserve en ook naar 't westen voerende: dat alles, gevoegd bij eene wakkere zeemacht op de kust, wekt het vertrouwen op zegevierende verdediging, mits de bevelhebbers niet handelen à la Van Guericke, maar het voorbeeld volgen van de Duitsche aanvoerders in den jongsten Gallo-Germaanschen krijg. Deze toch volgden steeds den regel „marchez au canon!” brachten dikwerf eene harmonische samenwerking van elkander geheel vreemde onderdeelen tot stand en droegen daardoor zeer veel bij tot de zegepraal.

Zijn wij nu bij tijds vergaderd op eenig gegeven punt, dan rijst de vraag naar de meest doelmatige opstelling en gevechtswijze.

De verdediging kan in twee tijdperken verdeeld worden; het eerste tijdperk zou dat van lijdelyken, het tweede dat van aanvallenden weerstand kunnen heeten. Ons strand loopt over 't algemeen flauw hellend af. Dit is zeer in ons voordeel. 's Vrijands groote schepen moeten 12 à 1500 M. van den oever blijven en de sloepen met landingstroepen moeten zich geruimen tijd bewegen onder 't bestrijkende schot onzer geweren en kanonnen.

Het strand zal worden doorploegd met de projectielen van de schepen, die de landing voorbereiden.

Op het strand zelf mogen wij dus geene stelling nemen. Het

ligt voor de hand, dat de uiterste duinrand door eene sterke linie in verspreide orde moet worden bezet, dat de reserven dicht achter de linie moeten worden opgesteld en officieren en onderofficieren zich in de linie moeten bevinden.

De artillerie hare stellingen kiezende achter de meest beheerschte toppen, dient even als het voetvolk haar vuur te richten op de sloepen met weerlooze aanvallers, en zich niet te laten verleiden tot het beantwoorden van het vuur der beschermende vaartuigen.

Douglas beveelt het gebruik van mortieren aan op wagens te vervoeren, ten einde eerst de bevolkte schepen en daarna de volgeladene sloepen met bommen te teisteren.

„Deze mortieren,” zegt hij, „kunnen tot het laatste moment in stelling blijven, aangezien zij den vijand niet kunnen dienen, als wagens en munitie verwijderd zijn.”

Behalve ons oud-model veldgeschut, dat een goed kartetsschot heeft, zouden ook schrootkanonnen hier zeer nuttig zijn. Het is jammer, dat wij niet een paar batterijen schrootkanonnen bezitten.

Machtig zal voorzeker de uitwerking zijn van onze getrokken achterladers; de vijand zal groote verliezen lijden.

„De beste troepen,” zegt Gillmore, „kunnen zelden vooruitgebracht worden in het frontvuur van eenige goed bediende kanonnen. Het gewaagde van zulk een bestaan, reeds groot onder gewone omstandigheden, wordt onberekenbaar, als de aanvaller in kleine booten moet naderen en een aanmerkelijken afstand geheel ongedekt te doorloopen heeft; als hij verder voet aan wal zetten en zich ordenen moet op een open strand in 's vijands onmiddellijke nabijheid en eindelijk tot den aanval overgaan onder het vereenigd vuur van geschut en klein geweer.”

Edoch wij moeten aannemen dat, ondanks een wel gericht en goed onderhouden musket- en kanonvuur, de aanvaller hier en daar den oever betreedt, en dit voert ons tot het tweede tijdperk: dat van aanvallenden weerstand. Het voordeel van den Engelschen rechtervleugel bij Aboukir wordt door Douglas toegeschreven aan het verzuim des verdedigers om ook daár op het strand zelf weerstand te bieden. Daarom zal het doeltreffend blijken, zoodra 's vijands sloepenlinie goed zichtbaar is, eenige

compagnieskolonnen in de plooiën van 't duin te doen afdalen en zoo dicht mogelijk bij den oever te doen post vatten. Het vuur hunner makkers gaat ver boven hunne hoofden heen. — Eenigen tijd nu vóór dat de sloepen het strand zullen raken, moet door den zich aan den duinrand bevindenden opperbevelhebber het signaal van den stormaanval worden gegeven.

Het is natuurlijk van het hoogste belang, dat dit sein op het juiste oogenblik weerklinke.

De bevelhebber moet berekenen hoeveel tijd de onzen zullen noodig hebben om het strand te overschrijden, omdat zij, des noods tot aan de knieën in zee staande, den reeds door ons vuur geschokten vijand met de bajonet te lijf kunnen gaan.

De uiterste pogingen moeten worden aangewend om een „mêlée” aan 't strand te onderhouden, door achtereenvolgens meerdere troepen te doen optreden, zonder daarom den duinrand te ontblooten.

Het groote gewicht van een weerstoot met de bajonet vertoont zich in te helderder licht, als men bedenkt, hoe een lijdelijk vuren dáár boven het moreel der verdedigers kan schokken.

De aanvaller, geen man op 't strand ontmoetende, ijlt terstond naar den voet van 't duin en verzamelt zich daar, geheel veilig tegen onze schoten. Er zijn sommige duintoppen met bijna loodrecht naar 't strand afdalende wanden, die uitmuntend hulpe bieden tot veilige verzameling. Heeft de aanvaller zich daar in groepen gevormd, dan stormt hij door de plooiën naar boven en 't zal hoogst bezwaarlijk vallen hem terug te werpen.

Immers, het denkbeeld „overwinnen of in zee” zal hem beheerschen. Hier zullen de hazen leeuwen worden, uit louter zucht tot zelfbehoud.

Voor den verdediger zien wij niets dan voordeel in deze handelwijze.

Terwijl de aanvaller op 't strand wordt bezig gehouden en zijn geschut werkeloos blijven moet, kunnen de aankomende troepen rustig aan den duinrand stelling nemen, om onverwijld het vuur te heropenen, indien wij op 't strand de nederlaag mochten lijden.

Rukt nu de vijand op tegen het duin, dan vindt hij onze versche troepen in front, terwijl de naar beide zijden teruggetrokken en herzamelde benden hem op nieuw in flanken en rug kunnen teisteren.

Wij gelooven veilig te kunnen beweren, dat deze vechtwijze het moreel onzer ongerepte legioenen zal verhoogen, terwijl het lijdelijk afwachten tusschen de helm vernietigend op hen werken zou. De verdediger heeft nog meer voordeelen, voortspruitende zoowel uit de samenstelling der strijdenden als uit den vorm en den aard van het gevechtveld.

De aanvaller toch komt aan wal aanvankelijk zonder geschut, zonder ruitery; hij betreedt een hem geheel onbekend terrein en moet met behoedzaamheid voortrukken.

De verdediger, uit drie wapens bestaande, kent al de plooiën en golven van den bodem, en weet daarvan partij te trekken om onverwachts te vóorschijn te treden of snel te verdwijnen.

De aard van den bodem, die ons met elke schrede slechts een halve vooruit brengt, is meer in 't nadeel van den aanvaller dan van den verdediger. Het marcheeren valt hier uiterst moeielijk; een marsch van vier uur in onze Indische bergstreken is waarlijk te verkiezen boven een nur gaans in het duin; spoediger dan elders geraakt hier de troep uitelkan-der; spoediger dan elders zijn de soldaten hier buiten adem en als 't ware weerloos.

De orde en samenhang eenmaal verbroken, zijn niet te herstellen, ondanks de geweldige inspanning van aanvoerders.

Met hoeveel dapperheid de Russische divisie Herman ook den aanval ondernam en voortzette op den 19ⁿ Sept. 1799, het gebrek aan orde en samenhang was oorzaak van de nederlaag.

Zij betaalde hare fout met 3000 dooden, gevangenen en gewonden, 7 vaandels, 26 stukken geschut, 42 voertuigen, 200 paarden en meer dan 4000 geweren, terwijl de onverschrokken bevelhebber tot de gevangenen behoorde. Wordt er dus, om al het voordeel van dit eigenaardige terrein te trekken, veel beleid en geestkracht van de aanvoerders en veel geoefendheid en fysieke kracht van allen vereischt, dan blijkt

duidelijk de noodzakelijkheid, om steeds aan een deel van het leger gelegenheid te geven zich hier te oefenen, opdat het duin, in de ure des gevaars, niet voor allen in waarheid eene „terra incognita” zij.

Mocht ondanks de harmonische samenwerking van beleid, geestkracht en dapperheid de vijand vasten voet aan den wal verkrijgen, dan is onze zaak nog verre van verloren.

Waar wij ook geslagen zijn, wij naderen terugtrekkende onze hulpbronnen, terwijl de vijand zich van de zijne moet verwijderen.

Dat zal hem nopen zoo spoedig mogelijk een steunpunt te bemachtigen, een veilige ontschepingsplaats voor de legerbenden en hunne behoeften.

Is de landing in 't noorden gelukt, dan moet de aanval op de stelling Nieuwediep volgen.

Algemeen schijnen de mannen der techniek 't eens te zijn, dat deze stelling op den duur eener gepantserde vloot niet beletten zal op de reede te verschijnen en onze dokken en arsenalen te bombardeeren.

Zelfs een fort op de Laan zou, naar veler gevoelen, niet veel nuttiger zijn, dan een fort op de Maan.

Ook van de landzijde is een bombardement mogelijk, hoewel het aanvoeren van een belegeringspark hier veel lastiger zou zijn dan op het eiland Morris.

Daar toch werd alles in veiligheid vervoerd van af Folly door de kreken naar Lighthouse-Inlet — hier kan 't aan land brengen van al het noodige door de westewinden en door de landmacht van uit het zuiden worden belemmerd.

Blijkt de haven van IJmuiden op den duur aan den eisch te beantwoorden, dan schijnt het rationeel om de levensbronnen onzer oorlogsvloot naar Amsterdam over te brengen, opdat de vijand, door 't bemachtigen dier bronnen, onze vloot niet vleugellam kunne slaan.

Intusschen blijft ook na de wegneming van dokken en arsenalen Nieuwediep wat de Engelschen noemen een „vital point.” Het behoudt steeds groote waarde, en als haven voor onze vloten en als poort van 't N. H. Kanaal en van de Zuiderzee.

Na den val van Nieuwediep is er veel, maar volstrekt niet alles verloren.

De geheele veldtocht van 1799 is eene welsprekende weerlegging van de meening, dat na 't verlies van Nieuwediep de vijand spoedig meester zou wezen van de hoofdstad. Zoolang de Zuiderzee nog door onze zeemacht bezet is, kan er van een verder voortrukken des aanvallers moeielijk sprake zijn.

Mac-Carthy zegt: „Gelijk de groote handeling der Eng. vloot afhankelijk was van het gelukken der landing, zoo ook hing het verder voortrukken van 't leger voor 't grootste gedeelte van de medewerking der vloot af.”

Hoewel in 1799 de Ned. vloot al spoedig werd overgegeven, rukte Abercromby niet voor den 1ⁿ September naar 't zuiden op, tengevolge van den gebrekkigen toestand van den trein; daar ontbraken vooral ziekenwagens; daar was weinig geschut; daar was groot gebrek aan paarden.

De generaal Daendels, wij weten het, trok 's nachts na zijne nederlaag terug en nam stelling in de Zijpe achter de Oosterelement sloot rechts bij Oude-Sluis aan de Zuiderzee, links bij Petten aan de Noordzee geleund.

Volgens zijn rapport heeft hij deze laatste stelling verlaten, omdat zij te uitgebreid was voor zijne nauwelijks 8000 man sterke divisie; omdat het centrum zeer was blootgesteld aan aanvallen van de beheerschende hoogten, die zich op korten afstand van het front bevonden; omdat de linkervleugel gevaar liep te bezwijken ten gevolge van front-aanvallen der vijandelijke landmacht, gepaard aan revers-schoten van de zeemacht; maar vooral, omdat er geen schot meer gelost kon worden, terwijl er gedraald werd met het aanvoeren van munitie en verse troepen.

Bij 't grondig overwegen van Daendels' bezwaren, schijnen zij wel van dien aard om een terugtocht te wettigen.

Want hoewel noch de uitgestrektheid van 5 lieues (22 200 meter) door Daendels opgegeven, noch die van 5 uur gaans (27 775 meter) van welke Kraijenhoff gewaagt juist is, hoewel op onze stafkaart de afstand 15 000 meter blijkt en men tot het besluit zou moeten komen dat de terreinopnemers door de

oogen hunner paarden gekeken hebben; hoewel het zeer twijfelachtig is of 's vijands schepen veel kwaad konden doen aan den linkervleugel, zijn de beheerschende duinen op $\pm$ 1000 meter van 't centrum, de zeer gebrekkige terrein-afscheiding Ooster-egalement-sloot geheeten, gevoegd bij 't gemis aan munitie zoo overwegend, dat men redelijkerwijze er Daendels geen verwijt van kan maken deze stelling te hebben verlaten.

Maar de vraag doet zich voor of 't oordeelkundig heeten mocht terstond tot de linie Alkmaar-Avenhorn terug te gaan en dus geheel West-Friesland te ontblooten, waar de vijand al dadelijk een 200tal paarden kon gaan opeischen, om in 't gebrek aan bespanningen te voorzien.

Het was van 't hoogste belang de uiterste pogingen aan te wenden om hem in 't onherbergzame noorden opgesloten te houden, en althans niet terug te trekken, voordat hij werkelijk vooruitrukte en er geen kans meer bestond hem wecrstand te bieden.

Daendels hadde waarschijnlijk goed gehandeld door stelling te nemen achter den Ouden West-Frieschen zeedijk met behoud van Oude-Sluis, met plaatsing van voorposten achter de meergemelde egalement-sloot, met vernieling van alle overgangsmiddelen en versterking van Petten.

Daendels hechte blijkbaar weinig waarde aan de kracht van het terrein en deelde in de dwaling, uit de revolutie-oorlogen geboren, dat namelijk de overwinning alléén afhangt van het beleid der aanvoerders en van de degelijkheid der troepen.

Indien ooit de gebeurtenissen van Augustus 1799 hier hun wederga mochten vinden, zouden wij van den Ouden West-Frieschen zeedijk uitstekend partij kunnen trekken. Reeds bij dreigend oorlogsgevaar kunnen maatregelen worden genomen om, na het lijden van eene nederlaag in 't noorden, dezen dijk ten spoedigste tot opname-stelling in te richten.

Is die nederlaag eenmaal een feit, dan wordt de vijand in 't verder zuidwaarts rukken belemmerd door het vernielen van de overgangen van het Noord-Hollandsche-Kanaal, waar gepantserde vaartuigen op en neer stoomen; door het dras zetten van Zijpe, Anna-Paulowna en Wieringerwaard; door het on-

bruikbaar maken van den spoorweg ten noorden van de Keins en het vernietigen van alle mogelijke bruggen.

De terugtocht onzer troepen en van de bewoners van het noorden wordt beveiligd door het vasthouden van den knoop „spoorwegbaan-Zijperdijk” benoorden Oude-Sluis, welk punt verlaten kan worden zoodra 't kruispunt „spoorweg-West-Friesche dijk” ten oosten van en nabij de Keins en het ontmoetingspunt „Slikkendijk-West-Friesche dijk” bij het Wad naar den eisch ter verdediging zijn ingericht.

Getrokken mortieren, maar vooral ook schrootkanonnen zullen hier op de rechte plaats wezen.

Ten oosten van „het Wad” moet de dijk tot verdediging worden ingericht tegenover de toegangen Westerweg, Barsingerweg en Oosterdijk en ook bij Kolhorn; ten westen van „het Wad” moet ons geschut de Keinsmer-, Schager-, St. Maartens- en Burgerwegen bestrijken. Ten westen van het Noord-Hollandsche-Kanaal dienen in eerste linie versterkt: de hoek van den westelijken kanaaldijk bij Mennistenbuurt en 't uiteinde van den Schapendijk in den noord-oostelijken hoek van den Hazepolder; in eene tweede linie de Schoorlsche zeedijk bij de Zijpe-sluis; tegenover den Bolkweg; bij den Leihoek en daar, waar de Schoorlsche- den Hondsbosschen dijk ontmoet.

Eenige schansen noordwaarts van Petten, links aan 't strand, rechts aan den ouden Zijper-zeedijk leunende, juist achter het vlakke land genaamd het „Korfwater” geven aan terugtrekkende troepen gelegenheid van de beide défilé's Hondsbossche- en Zijper-zeedijk een ongestoord gebruik te maken.

De richting van den spoorweg Zijdewind-Schagen is ons voordelig. Op 't kruispunt Bonkelaarweg, tusschen Haringhuizen en Valkoog, zou eene inrichting tot in- en uitladen kunnen gemaakt worden; van af dit kruispunt zijn alle punten tusschen Kolhorn en St. Maarten langs rechte wegen in ongeveer gelijke tijden bereikbaar.

Voor den aanvoer naar den linker-vleugel tusschen Eenigenburg en Petten, bewijst ons het groote kanaal dezelfde diensten als de spoorweg voor centrum en rechter-vleugel.

Zal er tijd zijn om de stelling naar den eisch in deugdelijken

toestand te brengen? Deze vraag is voorzeker niet beslissend te beantwoorden.

Hoogst waarschijnlijk mag het heeten, als de weerstand met beleid en met kracht gevoerd wordt, dat de aanvaller de overwinning duur zal moeten betalen, en minstens een etmaal zal noodig hebben om zich op een verder voortrukken voor te bereiden.

In 24 uur kan er veel door ons verricht worden. Daar kunnen bevelen gegeven worden aan de bewoners van het noorden om zich op 't eerste bericht van onze nederlaag terug te trekken, na de watermolens onbruikbaar te hebben gemaakt.

Tot het in orde brengen van de eigenlijke stelling zullen de West-Friezen ons goede diensten kunnen bewijzen en daartoe zeker wel bereid worden bevonden, maar wij moeten ook onze infanteristen voor dat werk kunnen gebruiken.

Ook in deze richting is meerdere oefening hoogst gewenscht. Onze voetknechten kunnen de spade niet hanteeren; zij zijn over 't geheel zeer willige pions, maar geen bruikbare pioniers.

Ook de officieren zijn voor een groot deel vreemd aan 't pionierswerk. Zij kunnen veelal schoone teekeningen maken van Pidoll- en andere batterijen, maar zijn niet in de gelegenheid de practijk te beoefenen met hunne soldaten.

Blijkt het in den loop van den morgen, dat de vijand zich werkelijk met zijne geheele macht op het vak Huisduinen-Callantsoog werpt, dan heeft er eene aanhoudende opschuiving van troepen naar het noorden plaats.

De 3e reserve-brigade van Alkmaar wordt op gelijke wijze als de beide andere naar de kampplaats gevoerd, waar ook de troepen van Helder, Callantsoog, Camp en Egmond kunnen vereenigd zijn; de halve brigade van Wijk-a.-Zee marcheert naar Castricum en kan van daar per spoortrein naar 't noorden worden overgebracht.

De afdeelingen van Haarlem kunnen intusschen oprukken en Wijk, Egmond en Alkmaar bezetten.

De bataljons te Alkmaar behoeven daar niet rustig den verderen loop der zaken af te wachten; het komt integendeel oordeelkundig voor, dat zij oprukken naar den West-Frieschen Zee-

dijk. Twee bataljons kunnen per spoor naar den Bonkelaarweg, twee andere per stoomschip naar de Zijpessluis worden vervoerd en terstond de voornaamste punten, die versterkt moeten worden, gaan bezetten.

Komt daar 's avonds het bericht van onze nederlaag, dan moeten terstond spade en houweel worden ter hand genomen. Geholpen natuurlijk door de beschikbare sappeurs en ook door de inwoners, zullen die versche troepen dan den geheelen nacht kunnen werken; er zal veel kunnen verricht zijn, als de geslagene troepen hunne nieuwe posten komen betrekken.

Talrijk zijn de wegen, langs welke onze afgestredene benden kunnen teruggaan.

Langs Schinkeldijk, Scheidingsvliet en den weg tusschen paal 7 en 8 bereiken zij den westelijken Kanaaldijk.

Het Kanaal kan worden overgetrokken bij Zijper-schutsluis, 't Zand, Stolpen en St. Maartensbrug.

Wordt 's namiddags om 3 uur de nederlaag waarschijnlijk, dan kunnen de treinen bereids aftrekken. Om vier uur kan door de troepen van Callantsoog, Egmond, Camp en Wijk eene stelling worden ingenomen tusschen paal 7 en 8 om den veiligen terugtocht te verzekeren. Om vijf uur kan die terugtocht een aanvang nemen; de halve brigade van Nieuwediep naar 't noorden, de bataljons van Alkmaar naar 't zuiden.

Heeft eene brigade in last om langs den Scheidingsvliet het Kanaal te bereiken, bij Zijper-schutsluis over te gaan en langs den Zijper-zeedijk naar het kruispunt van dezen met den spoorwegdijk te trekken, daar een bataljon achter te laten tot het versterken van dat punt en het vernielen van de spoorbaan, en de overige bataljons op „de Keins” en het Wad” te richten; komt die brigade van den nitersten rechtervleugel der slaglinie bij paal 6, dan kan zij, 75 pas per minuut makende, Zijper-schutsluis vóór half acht bereikt hebben. Trekt eene andere brigade langs den Schinkeldijk en den Grooten weg naar 't Zand, dan komt zij daar vóór 8 uur aan. Eene derde brigade bij Stolpen en St. Maartensbrug moetende overgaan, kan zeker achtertereenvolgend om 9 en 10 uur die beide punten bereiken, terwijl de troepen, die den aftocht gedekt hebben, door 't duin op

Callantsoog terug kunnen gaan. De afdeelingen die het Kanaal zijn overgetrokken, kunnen, met achterlating van kleine benden tot het vernielen der overgangsmiddelen, na eenige rust te hebben genomen, hun terugtocht voortzetten en gemakkelijk vóór middernacht achter den West-Frieschen zeedijk zich bevinden. Zij, die door 't duin teruggaan, kunnen, steeds op de hoogte blijvende van 's vijands bewegingen, vóór middernacht bij paal 17 aankomen, zich daar verschansen, in 't front gedekt door 't Zwanenwater, en stelling houden tot dat de vijand met overmacht komt opdagen, ten einde aan de nieuwe afdeelingen tijd te verschaffen tot versterking van het terrein bij paal 20.

Zoo zien wij dus te middernacht al onze troepen voorloopig buiten 't bereik van 's vijands aanvallen, die trouwens tegen den nacht wel gestaakt zullen worden. Werken wij nu 24 uur, dan zullen zeker alle te versterken punten in staat van weerbaarheid zijn, mits daar geen gebrek zij aan materialen.

Terwijl met het aanbreken van den dag onze zieken en gewonden per spoor van Schagen naar Alkmaar worden vervoerd, kan er worden overgegaan tot het op nieuw ordenen der afdeelingen en het bezetten der nieuwe stelling. Eene brigade met het hoofdkwartier Schagen kan de toegangen bezetten van af Kolhorn tot aan den Schagerweg. Zes à 8 compagnieën zullen waarschijnlijk volstaan voor de bezetting der acht punten: Kolhorn, Oosterdijk, Barsingerweg, Westerweg, Slikkendijk, Spoorwegdijk, Keinsmerweg en Schagenweg, benevens het kruispunt vóór Oude-Sluis; twee en een half bataljon kan alsdan te Schagen in reserve blijven.

Een andere brigade kan waarschijnlijk met één bataljon de stelling benoorden Petten en de werken Hazepolder en Leihoek, met een paar compagnieën Mennistenbuurt, Bolkweg en Zijpesluis bezetten; ook te Eenigenburg, bij 't acces Burgerweg, is de plaats voor eene compagnie, terwijl St. Maarten een bataljon zou kunnen ontvangen om een goed verband tusschen de beide brigades te verkrijgen.

De overige zeven compagnieën kunnen als reserve voor 't linker deel te Krabbendam (hoofdkwartier) post vatten.

Terwijl nu de 3^e reservebrigade de kust bezet tusschen

Camp en IJmuiden, kan de divisie van 't veldleger in haar geheel in de verschanste stelling bij paal 17 verblijven.

Tot bevordering der snelle gemeenschap is het aanbevelenswaardig Haringhuizen-noordzijde met den oosthoek van Barsinghorn door een rechten weg te verbinden, en op gelijke wijze Lolleburg noordwaarts met het Wad, den Bonkelaarweg westwaarts met St. Maarten en noord-westwaarts met den Schagerweg te vereenigen.

Eindelijk is ook eene onmiddellijke gemeenschap wenschelijk tusschen den Bonkelaarweg en Eenigenburg.

Zoowel te Schagen als te Krabbendam is behoefte aan twee sterke escadrons ruiterij. Voor de geheele uitgestrektheid der stelling toch moeten de ruiter-patrouilles elkander zonder ophouden kruisen. Het machtig lijdelijke weerstandsvermogen van deze stelling springt duidelijk in 't oog. Ten gevolge van het voorgelegene doorsneden en open terrein, dat spoedig dras kan wezen, kan de vijand op geen enkel punt met overmacht optreden en is gekluisterd aan de smalle toegangen, die door onze vuurmonden worden bestreken. Als 't hem gelukken mocht het Kanaal te overschrijden in weerwil van de gepantserde vaartuigen, dan moet de Groote-sloot nog worden overtrokken onder ons werkzaam geweervuur.

Wordt er allerwegen goed tegen verrassing gewaakt, dan zal den vijand voor goed de pas hier worden afgesneden.

Wij kennen de weerkracht onzer dijkstellingen tegen een front-aanval.

Wij weten dat van Zijlstein, die Nederlandsche Leonidas, nooit zou bezweken zijn aan den Rijndijk ten oosten van Woerden, als de Cameriksche boeren, het voorbeeld van den gevloekten Ephialtes volgende, de benden van den Franschen Xerxes niet in den rug der stelling hadden gevoerd.

Wij behoeven het getuigenis van den vreemdeling niet, om overtuigd te zijn, dat in 1787 Amsterdam ware behouden gebleven en Amstelveen evenmin als de andere dijkposten zou genomen zijn, zonder de hulp van de vaartuigen der Aalsmeersche boeren. De 10e September 1799 geeft getuigenis van het verdedigings-vermogen van dezen dijk.

Abercromby had sedert den 2ⁿ September zoowel de toegangen tot den dijk van uit het zuiden als de voorgelegene dorpen duchtig bezet en versterkt.

Brune wil trachten hem een slag toe te brengen, alvorens de verwachte versterkingen zullen zijn aangekomen.

Daartoe rukt het Gallo-Bataafsche leger in den morgen van 10 September op; Daendels moet Eenigenburg aantasten, Dumonceau over Koedijk en Schoorldam Krabbendam bereiken, terwijl Brune en Vandamme Petten zullen bemachtigen. Hoewel de gewapende vaartuigen het strand niet konden naderen om met de landmacht samen te werken, wordt de aanval op den Engelschen rechttervleugel na een hardnekkig treffen van 1½ uur afgeslagen.

Daendels vindt den weg naar Eenigenburg versperd door eene verdwaalde afdeeling van het centrum, en richt dien ten gevolge den aanval op St. Maarten, maar wordt tot den terugtocht genoodzaakt door de van Schagen aanrukkende Engelschen.

Dumonceau neemt met veel opoffering Krabbendam en tracht daarna op den dijk vasten voet te krijgen. In herhaalde stormaanvallen yoert hij zelf met weergalooze dapperheid de zijnen aan.

Vijf compagniën Engelschen verdedigen dit gedeelte, maar de even moedige als beleidvolle generaal Abercromby is in persoon hier tegenwoordig. Waardig tegenstander van Dumonceau, houdt hij hier met zijne zwakke afdeeling zoo lang stand, tot een bataljon versterking aankomt en het pleit ten voordeele des verdedigers beslist.

De stelling van Abercromby was dus met het front naar 't zuiden gericht. Omgekeerd komt zij nog sterker voor.

Het terrein ten zuiden van den West-Frieschen dijk tot aan de lijn Warmenhuizen-Dirkshorn-Haringhuizen ligt hooger dan de Zijpe en wel zóó, dat deze strook gronds omstreeks 't jaar 1400 hier te midden der tallooze meren als 't ware een eiland vormde. Met het front naar 't noorden kunnen wij ook onze troepen meer geconcentreerd houden en spoediger naar alle punten hulp verleen.

Afgescheiden van deze beschouwingen geven onze achter-

laders thans aan alle dijkstellingen een onmetelijke kracht.

Niet het geringste voordeel echter is de gelegenheid tot offensieve bewegingen op den linkervleugel.

De neiging tot lijdelyken weerstand is zeker een der hoofdtrekken van ons flegmatisch karakter. Kunnen onze Gallische naburen met veel recht de incarnatie heeten van den ontstimmigen aanval, wij zijn het ideaal van lijdelyken weerstand en taaie volharding.

Een enkel tafereel uit de krijgshistorie: Milhaud's kurassiers bij Waterloo, als een levende stormram beukend en zich brekend tegen de muren van Oranje's bajonetten, dat tafereel ons met schitterende kleuren door den generaal Knoop gemaald, stelt dit voldoende in het licht.

Maar bij onze oefeningen maakt niet zelden de passieve verdediging te zeer den grondtoon uit. Er zijn onderwijzers wien het „verdekt opstellen” op de lippen bestorven ligt.

Bij onze jongste oefeningen in 't duin, zag men eene kleine afdeeling voetvolk, in last hebbende een kanon te doen verhuizen, dat een eind van den steenweg enfileerde, heel veilig in 't kreupelhout ter zijde van den weg zitten, in plaats van zich langs den buitenzoom van dat hout een weg te banen naar het 300 pas verwijderde kanon. Deze voetknechten waren zeer schoon gedekt, maar 't vijandelijk kanon bleef naar harte-lust doervuren. Toch zijn wij van ouds her ook voor den aanval bruikbaar, als wij goed worden aangevoerd. Willem III, de groote Stadhouder-Koning, Johan Willem Friso en Willem onze tweede Koning konden dat getuigen. Wij moeten dus gelegenheid zoeken, „door 't aanvallen, afwerend op te treden.

Een aftrekken zooals Daendels dat deed, zonder op de hoogte te blijven van de bewegingen des vijands, zou zeker hoogst laakbaar wezen.

Het verdient daarom ernstige overweging om de brigades, die den terugtocht hebben beveiligd, niet verder te doen teruggaan dan even bezuiden het „Zwanewater” en haar den last te geven zich daar te legeren en te verschansen.

Daardoor wordt de gelegenheid geopend tot verkennings-tochten en kleine aanvallen op 's vijands rechter flank; daardoor

blijven wij goed op de hoogte van 's vijands handelingen, en stellen de troepen bij Petten in staat zich duchtig te versterken.

Denken wij er aan hoe de eerste bewegingen van een geland leger beperkt zijn tot een zorgvuldig rondtasten en rondzien; hoe de handen des aanvallers, ten deele althans, gekluisterd zijn door den aanvoer van al het noodige tot het voortzetten der onderneming, dan moeten wij met een Engelsch schrijver aannemen, dat een geland leger zijn volledige kracht niet kan ontwikkelen, tenzij een opstand der bewoners of de onbekwaamheid der verdedigers 't in de hand werke; dan moeten wij besluiten, dat wij veel kans op voorspoed hebben, als wij, door bekwame mannen aangevoerd, ondanks een eerste nederlaag niet versagend, aanvallend blijven optreden, waar 't eenigszins mogelijk zij.

Onoverkomelijk worden de bezwaren voor den vijand, naarmate hij verder zuidwaarts rukt.

Na de zoogenaamde overwinning bij Castricum op 6 October, was de Hertog van York in een zeer hachelijken toestand; hij kon het beroemde woord van Frederik den Groote tot het zijne maken: „Nog één dergelijke overwinning en ik ben verloren.” Hij trok dan ook den 7^{en} met zooveel overhaasting terug, dat twee hospitalen en 400 vrouwen en kinderen te Egmond werden achtergelaten.

Als een aanvaller „in spe” goed bekend is met de lotswisselingen in dezen gedenkwaardigen veldtocht; als hij overweegt, dat het aanvallende leger binnen zes weken van 44 000 op 17 000 man versmolten was, en hoe de opperbevelhebber er ten slotte aan moest wanhopen, om door N.-Holland tot Amsterdam door te dringen, dan is de onderstelling niet gewaagd, dat hij liever den kortsten weg naar de hoofdstad zal kiezen en de landing in de nabijheid van IJmuiden beproeven, al dan niet vergezeld van een schijnaanval in 't noorden.

Al het licht valt dan in de toekomst op IJmuiden. Dat „vital point,” langs hetwelk ons in den meest uitgebreiden zin het leven moet toevloeien, eischt dan voortaan de meeste aandacht, de meest nauwlettende zorgen.

Amsterdam is alleen te nemen — door honger. Wij moeten dus

waken, dat het spooksel daar niet binnen sluipe; IJmuiden moet ons een sterke wachter worden en wel zoo spoedig mogelijk.

En hiermede Mijne Heeren! ga ik eindigen. Ik hoop door mijn arbeid iets te hebben bijgedragen om de overtuiging te doen wortel schieten, dat ook na den val van Nieuwediep onze zaak niet verloren is, mits wij op oordeelkundige wijze van onze levende strijdkracht partij trekken.

Ik vlei mij natuurlijk niet U een goed gemodelleerd beeld te hebben gebeiteld van 't afweren van een aanval op de kust.

Het beeld zal onbehaaglijke deelen hebben, in strijd met de regelen der kunst, of van 't gezond verstand wellicht. Een vin-ger zal te lang, eene dij te hoekig wezen; het gelaat zal mogelijk aan uitdrukking te wenschen overlaten.

Des ondanks leg ik, zeer dankbaar voor de mij geschonkene aandacht, hamer en beitel neer en geef mijn werk met vertrouwen, ter verbetering, in de handen der meesters van het gild.

DE VOORZITTER. Het is zeker ook uwe meening, Mijne Heeren, dat ik den geachten spreker dank zeg voor zijn doorwrochte verhandeling. Ik wil zeer gaarne aannemen, dat de heer Van Vlijmen niet het voorbeeld van den Griekschen wijsgeer heeft gevolgd, door tien jaren te laten verloopen voor hij zijn werk voordroeg, maar zeer zeker getuigt zijne rede, dat hij meer dan tien jaren de krijgsgeschiedenis met vrucht heeft bestudeerd.

Was de heer Van Vlijmen in den aanvang ook huiverig hier de vrucht zijner studiën voor te dragen, de aandachtige wijze, waarop naar zijne rede is geluisterd, zal hem zeker wel van die huivering hebben teruggebracht.

Alvorens de discussiën te openen, wordt de vergadering voor eenige oogenblikken geschorst.

De vergadering hervat zijnde, is het woord aan den heer Rooseboom.

De heer ROOSEBOOM. Het heeft mij, Mijne Heeren, bij het hooren der voordracht van heden avond getroffen, hoe men uit dezelfde feiten van de krijgsgeschiedenis verschillende gevolgtrekkingen kan maken.

Door den heer Van Vlijmen is duidelijk bewezen, dat hij de krijgsgeschiedenis met ernst heeft bestudeerd. Ook door mij zijn de door hem aangehaalde landingen nagegaan, en juist op grond daarvan ben ik tot de conclusie gekomen dat, wanneer de zee gunstig is en andere omstandigheden medewerken; wanneer de aanvaller zijne maatregelen doeltreffend neemt en het aan onze marine niet gelukt zijn plan te verijdelen, alsdan de landmacht vermoedelijk niet in staat zal zijn eene landing te beletten.

Het beletten eener landing is daarom eene zoo moeilijke onderneming, omdat de verdediger genoodzaakt is zijn macht te splitsen om de geheele kust te bewaken, bij ons van den Helder tot aan den Hoek van Holland 22 uur lang. Een onderneming van dien aard zal dan hoogstwaarschijnlijk daarop uitloopen, dat de landing plaats heeft doordien op het landingspunt tegenover de overmacht van den aanvaller slechts eene zwakke afdeeling van den verdediger kan gesteld worden.

Aangenomen nu, dat eene landing niet zou plaats hebben dan $3\frac{1}{2}$ uur nadat de vijandelijke vloot in het gezicht was, dan blijft de vraag, of wij altijd in staat zullen zijn van dien tijd behoorlijk partij te trekken.

Wij moeten daartoe nagaan hoe en op welke wijze een verstandige aanvaller een landing op onze kust zou beproeven. Zeer zeker zal hij beginnen met onze zeegaten te blokkeeren. Die blokkade zal nu wel niet zóó zijn, dat niet nu dan een schip van ons zal kunnen uitloopen, maar toch zal de hoofdmacht onzer marine daardoor worden geneutraliseerd.

Vervolgens komt onder de onmiddellijke dekking van een aantal oorlogsvaartuigen de transportvloot; deze kan minstens op 150 schepen worden gerekend. De meeste van die schepen zullen zeker zijn stoomschepen. Wanneer deze nu in den avond op verschillende punten van de kust zichtbaar zijn, waaraan zal men dan kunnen bespeuren op welk punt de landing zal plaats hebben? De vijand kan zoowel te Terheijde als te Calantsoog demonstratiën doen, zonder dat met eenige zekerheid van zijn plan blijkt. Onze troepen moeten dus op de plaatsen blijven, waar zij zich eenmaal bevinden.

De vijand kan nu gedurende den nacht zijn schepen, door

ons ongemerkt, op de punten vereenigen, alwaar hij de landing wil verrichten of wel alleen wil demonstreeren.

Nu wordt het dag en zijn sloepen worden te water gelaten. Hoeveel tijd zal er nu verlopen tot het oogenblik der landing? M. i. zal dit in betrekkelijk korten tijd geschieden en zal het daarbij voor onze troepen, geëchelonneerd als door den spreker is aangegeven, zeer moeilijk zijn de landing te beletten. Men vergete toch niet, dat de landingsvloot eene lengte zal hebben misschien van een uur gaans. Al neemt men nu de voor ons gunstigste onderstellingen aan, dan nog zal het wel niet doenlijk zijn het aan land komen van het eerste vijandelijk échelon, als dit sterk is, te voorkomen.

Een andere zaak echter, waarmede ik meer ben ingenomen, is het innemen van stellingen na de landing. Door den geachten spreker is hiervoor een gunstig terrein uitgezocht, maar hij heeft daarbij m. i. een zwak punt uit het oog verloren, nl. den linkervleugel. Als wij toch zullen staan in de aangegeven stelling bij de Zijpe, dan zal onze linkervleugel zeer veel van het vuur der vijandelijke vloot te lijden hebben. Dit gaf ook in der tijd aan den heer Stieltjes aanleiding het voorstel te doen op den Hondsbosschen-dijk een fort aan te leggen. Hoewel dit fort in de aangenomen onderstelling zeker uitstekende diensten zou bewijzen, gaat het toch niet aan voor alle eventualiteiten forten te bouwen. Toch bewijst dit voorstel de zwakke zijde der stelling, waarop ik de aandacht wilde vestigen.

Overigens acht ik, gelijk ik reeds gezegd heb, de uitgekozen stelling zeer sterk, maar men vergete dan ook niet, dat dit wel het gunstigste punt voor ons is, want als de vijand zijne landing meer zuidelijk beproeft, dan wordt de toestand voor ons veel minder voordeelig. Evenwel is het zeker, dat, al is de vijand in Noord-Holland, zijn toestand zeer gevaarlijk is, als hij geen haven heeft kunnen bemachtigen.

Door den heer Van Vlijmen is voor de verdediging ook gerekend op 20 bataljons schutterij. Ja, wanneer wij over zulk eene aanzienlijke macht goede troepen zouden kunnen beschikken, dan zou dit den toestand ten onzen gunste veranderen. Maar het zou dan evenzeer van belang zijn ten zuiden van

het Noordzee-Kanaal over eene gelijke macht te beschikken.

Men zou dan hebben een leger van 50 000 man, terwijl het grootst aantal troepen, dat ooit bij een landing aan wal is gezet, was tijdens den oorlog van Engeland, Frankrijk en Turkije tegen Rusland, toen 62 000 man in de Krim werden ontscheept.

Konden wij dus ter verdediging van de kust beschikken over een goed geoefend leger van 50 000 man, dan zou dit ons zeker veel beter kansen geven, daar, naar mijne meening, eene landing op onze kust vermoedelijk niet met veel meer dan één legerkorps of 30 000 combattanten zal plaats hebben.

Willen wij echter met eenige hoop op succes werkzaam zijn, dan moeten wij alle krachten inspannen om in het bezit onzer havens te blijven, en moeten wij vooral IJmuiden en ook den Nieuwen-Maasmond versterken, hetgeen reeds te lang is verzuimd.

De heer WUPPERMAN. Als representant van het wapen der cavalerie meen ik eene enkele opmerking te moeten maken omtrent het heden avond verhandelde.

Sedert het begin van het vorige jaar is de Nederlandsche cavalerie geheel ingesmolten in de divisien infanterie, en het kan dan ook geenszins verwondering baren, dat de geachte spreker bij de in Noord-Holland gedisloceerde divisie een regiment ruitery heeft gevoegd. Ik zou het echter zeer betreuren, wanneer daarbij van de weinige cavalerie, die wij bezitten en die wij zeer mogelijk elders hard zullen noodig hebben, vier eskadrons werden gebezigd.

Wanneer ik mij rekenschap geef van al wat ik dezen avond hoorde, dan zie ik in den aanvang de cavalerie niet anders bezigen dan tot toevallig en onnoodig escorte der oprukkende batterijen veldartillerie. Omtrent de door haar verder op het gevechtveld te vervullen rol is mij niets gebleken.

Langs welken weg zal de cavalerie de landingsplaats kunnen bereiken? Alleen langs de voorgestelde heerbaan, maar tot deze is zij dan ook in hare bewegingen beperkt, en bij hare aankomst zal zij niets anders zijn dan een sta-in-den-weg voor de infanterie en artillerie, tenzij men ze achter eenige hooge dui-

ons ongemerkt, op de punten vereenigen, alwaar hij de landing wil verrichten of wel alleen wil demonstreeren.

Nu wordt het dag en zijn sloepen worden te water gelaten. Hoeveel tijd zal er nu verloopen tot het oogenblik der landing? M. i. zal dit in betrekkelijk korten tijd geschieden en zal het daarbij voor onze troepen, geëchelonneerd als door den spreker is aangegeven, zeer moeilijk zijn de landing te beletten. Men vergete toch niet, dat de landingsvloot eene lengte zal hebben misschien van een uur gaans. Al neemt men nu de voor ons gunstigste onderstellingen aan, dan nog zal het wel niet doenlijk zijn het aan land komen van het eerste vijandelijk échelon, als dit sterk is, te voorkomen.

Een andere zaak echter, waarmede ik meer ben ingenomen, is het innemen van stellingen *na* de landing. Door den geachten spreker is hiervoor een gunstig terrein uitgezocht, maar hij heeft daarbij m. i. een zwak punt uit het oog verloren, nl. den linkervleugel. Als wij toch zullen staan in de aangegeven stelling bij de Zijpe, dan zal onze linkervleugel zeer veel van het vuur der vijandelijke vloot te lijden hebben. Dit gaf ook in der tijd aan den heer Stieltjes aanleiding het voorstel te doen op den Hondsbosschen-dijk een fort aan te leggen. Hoewel dit fort in de aangenomen onderstelling zeker uitstekende diensten zou bewijzen, gaat het toch niet aan voor alle eventualiteiten forten te bouwen. Toch bewijst dit voorstel de zwakke zijde der stelling, waarop ik de aandacht wilde vestigen.

Overigens acht ik, gelijk ik reeds gezegd heb, de uitgekozen stelling zeer sterk, maar men vergete dan ook niet, dat dit wel het gunstigste punt voor ons is, want als de vijand zijne landing meer zuidelijk beproeft, dan wordt de toestand voor ons veel minder voordeelig. Evenwel is het zeker, dat, al is de vijand in Noord-Holland, zijn toestand zeer gevaarlijk is, als hij geen haven heeft kunnen bemachtigen.

Door den heer Van Vlijmen is voor de verdediging ook gerekend op 20 bataljons schutterij. Ja, wanneer wij over zulk eene aanzienlijke macht goede troepen zouden kunnen beschikken, dan zou dit den toestand ten onzen gunste veranderen. Maar het zou dan evenzeer van belang zijn ten zuiden van

het Noordzee-Kanaal over eene gelijke macht te beschikken.

Men zou dan hebben een leger van 50 000 man, terwijl het grootst aantal troepen, dat ooit bij een landing aan wal is gezet, was tijdens den oorlog van Engeland, Frankrijk en Turkije tegen Rusland, toen 62 000 man in de Krim werden ontscheept.

Konden wij dus ter verdediging van de kust beschikken over een goed geoefend leger van 50 000 man, dan zou dit ons zeker veel beter kansen geven, daar, naar mijne meening, eene landing op onze kust vermoedelijk niet met veel meer dan één legerkorps of 30 000 combattanten zal plaats hebben.

Willen wij echter met eenige hoop op succes werkzaam zijn, dan moeten wij alle krachten inspannen om in het bezit onze havens te blijven, en moeten wij vooral IJmuiden en ook den Nieuwen-Maasmond versterken, hetgeen reeds te lang is verzuimd.

De heer WUPPERMAN. Als representant van het wapen der cavalerie meen ik eene enkele opmerking te moeten maken omtrent het heden avond verhandelde.

Sedert het begin van het vorige jaar is de Nederlandsche cavalerie geheel ingesmolten in de divisien infanterie, en het kan dan ook geenszins verwondering baren, dat de geachte spreker bij de in Noord-Holland gedислоceerde divisie een regiment ruitery heeft gevoegd. Ik zou het echter zeer betreuren, wanneer daarbij van de weinige cavalerie, die wij bezitten en die wij zeer mogelijk elders hard zullen noodig hebben, vier eskadrons werden gebezigd.

Wanneer ik mij rekenschap geef van al wat ik dezen avond hoorde, dan zie ik in den aanvang de cavalerie niet anders bezigen dan tot toevallig en onnoodig escorte der oprukkende batterijen veldartillerie. Omtrent de door haar verder op het gevechtsweld te vervullen rol is mij niets gebleken.

Langs welken weg zal de cavalerie de landingsplaats kunnen bereiken? Alleen langs de voorgestelde heerbaan, maar tot deze is zij dan ook in hare bewegingen beperkt, en bij hare aankomst zal zij niets anders zijn dan een sta-in-den-weg voor de infanterie en artillerie, tenzij men ze achter eenige hooge dui-

nen doelloos en hier terecht „verdekt” wil opstellen. In de duinen zelve is de cavalerie gedurende den strijd weinig bruikbaar en bewegelijk, en op het strand is hare beteekenis nog geringer. Wel is het bekend, dat de Hollandsche huzaren op den 2^{en} October 1799 in het gevecht bij Egmond over het strand chargeerden, doch nog veel meer bekend is het, dat de tijd voor zulke feiten voorbij is en de uitwerking van elken cavalerie-aanval, al werd die op dat terrein door eene divisie ondernomen, geheel kan worden geparalyseerd door het snelvuur van slechts ééne gedeploïëerde compagnie infanterie. Ik kan mij dan ook de houding en het nut der ruitery bij den strijd tot het afslaan eener landing op onze kust niet juist voorstellen.

Maar nog minder kan ik het nut inzien van het gebruik der cavalerie voor den veiligheids- en en kondschapsdienst op dat terrein gedurende den nacht. Zeker toch is deze een der grootste vijanden van dat wapen, en volkomen waar zijn de woorden van den maarschalk Bugeaud: „pendant la nuit la cavalerie est timide.” Onze paarden hebben bovendien geen vaderlandsliefde; als de wind op onze kust staat, en dat gepaard met regenachtig weer, dan zullen ze steeds trachten zich met de achterhand naar de zee en dus naar den vijand te draaien, en door den voortdurenden strijd, welke daaruit voor den ruiter geboren wordt, vermindert de mogelijkheid tot aandachtige waarneming buitengewoon. Voor dien dienst zou ik dan ook zeker de voorkeur geven aan één infanterist, die stil en bedaard op de buik in den duinrand ligt, boven een post van eenige cavaleristen.

Maar bovendien, de te bewaken afstand in Noord-Holland bedraagt 80 kilometers. Stel dat men om den anderen nacht twee van de vier eskadrons laat uitrukken, dan blijft nog over dien afstand de waarneming, met het oog op de aflossing en de onmisbare verbindingsposten met de kantonnementen, gebrekkig, en bij eenigen duur is die dienst voor de paarden te zwaar en het gemis aan nachtrust te ingrijpend, om ze in bruikbaren toestand te kunnen houden.

Het eenige oogenblik, waarop ik mij het nut der toevoeging van cavalerie aan de besproken divisie duidelijk kon voorstellen, was bij den onderstelden terugtocht na eene gelukte landing.

Dan toch zouden kleine afdeelingen van dat wapen wellicht het best geëigend zijn om de gebruikte overgangen te vernielen, mits onze huzaren vooraf daarin geoefend en van hunne eigene, in ons land onmisbare pioniers waren voorzien. Zoo lang dit niet het geval is, geloof ik alleen de toevoeging van de noodige ordonnansen bij de besproken divisie gewettigd, en zou ik de detachering van meer ruitery in Noord-Holland evenzeer be-treuren als het verblijf van 4 onzer 16 veld-eskadrons in vredes-tijd in die provincie, waar zij, naar mijne meening, evenmin oefenings- als gevechtsterreinen vinden.

De heer VAN VLIJMEN. Wanneer ik mij stel op het standpunt waarop ik meen te staan, nl. van leerling in de krijgskunde, dan meen ik dat het mij wel gemakkelijk zal vallen de beide heeren, die mij de eer hebben bewezen mijne voordracht te beoordeelen, te beantwoorden.

In de eerste plaats dan mijn dank aan den kapitein Rooseboom voor de moeite die hij zich wel heeft willen geven, om mijn werk te critiseeren.

Wat die spreker in het eerste deel zijner rede heeft opgemerkt, nl. dat de landmacht, bij de zeer uitgebreide kust van Huisduinen tot den Hoek van Holland, niet in staat zou zijn een landing te beletten, schijnt zeer waar, door de bewijzen, die hij daarvoor heeft aangevoerd. Nochtans geloof ik te mogen aannemen, bij al dien voor Zuid-Holland even zoo gehandeld wordt als ik voor Noord-Holland heb aangegeven en dus gebruik wordt gemaakt van goed geoefende en goed ingedeelde schutterij, dat wij dan over zulk een aanzienlijke macht zullen hebben te beschikken als noodig is, om met vrucht een landing te kunnen beletten. Ik geloof dit te meer omdat, gelijk ik meen te hebben aange-toond, wij in staat zullen zijn binnen een uur een macht van 4000 man op een bepaald punt te vereenigen, terwijl het tevens mogelijk zal zijn een aanzienlijk aantal troepen binnen zeer korten tijd op een bepaald terrein te concentreren.

Ik blijf verder van meening dat wij wel in staat zullen zijn met 4000 man een landing op een bepaald punt te beletten, ten eerste omdat ik bij de verdediging vooral het oog heb op de

getrokken achterladers, een overweldigend voordeel gevende op den aanvaller, die geheel ongedekt in open sloepen moet naderen, en ten tweede omdat, ook al mocht het den vijand gelukken voet aan wal te zetten, hij zeer geschokt zal zijn door ons vuur en hij bovendien slechts op zeer ongeregelde wijze zal kunnen landen.

Wanneer dan te midden van een 4 of 5000 aldus aan wal gekomen manschappen onze troepen ordelijk en beslissend optreden en de vijandelijke macht breken, dan is het meer dan waarschijnlijk dat wij er in zullen slagen den vijand terug te drijven.

Voor het overige dank ik den heer Rooseboom voor zijne opmerkingen, omdat hij mij daardoor ook aandachtig heeft gemaakt op het zwakke punt in de stelling, die ik heden avond heb aangegeven.

Ook den heer Wupperman betuig ik mijn dank voor zijne opmerkingen. Het blijkt dat ik niet buiten den waard maar wel buiten het paard heb gerekend. De heer Wupperman heeft mij toch eigenschappen van het paard beschreven, die mij tot heden onbekend waren. Ik wil mij gaarne bij zijne opmerkingen nederleggen. Wij zullen dus des nachts de cavalerie niet voor den patrouilledienst kunnen bezigen, maar ons daartoe moeten wenden tot de infanterie.

De heer SMITH. Ik heb den heer van Vlijmen zoo even hooren zeggen, dat de meesten van oordeel zijn dat wij het Nieuwe-Diep onmogelijk zouden kunnen behouden, wanneer wij door een overmachtigen vijand van de zeezijde aangevallen werden. Gaarne erken ik, dat het meer dan gewaagd zou zijn te vooronderstellen dat wij met de middelen, waarover wij nu te beschikken hebben, een vijand, die het ernstig meent, te Nieuwe Diep zouden kunnen weêrstaan.

Daarentegen ben ik overtuigd dat wij daartoe wel degelijk in staat zouden zijn, wanneer onze zeemacht zoo sterk was, als vroeger door mij hier als wenschelijk is aangegeven; bestaande hoofdzakelijk voor de verdediging des lands in een paar stoombatterijen — in plaats van het zooveel besproken fort

op de Laan — 6 ramschepen, 27 monitors, 31 staunches en 25 spar-torpedovaartuigen.

Wij zouden dan, na alle andere toegangen uit zee van eene voldoende macht te hebben voorzien, nog over eene zoodanige kunnen beschikken, dat ook het Nieuwe-Diep kon behouden worden bij een aanval van welken vijand ook, al ware dat Engeland. Ik ben het dus niet eens met hen, die de positie van het Nieuwe-Diep onhoudbaar achten.

Ten aanzien der opmerkingen van den hr. Rooseboom wensch ik nog te zeggen dat, indien wij eenmaal de zoo even genoemde scheepsmacht bezaten, er genoeg vaartuigen in zee konden gezonden worden, om den vijand het naderen van het strand zeer te bemoeielijken.

Ook herinner ik hierbij aan het indertijd door mij besproken eigenaardige soort vaartuig, n. l. de sloepenram.

Het staat vast, dat de vijand geene landing beproeven kan dan bij prachtig weer, en dan zullen dus ook onze kleine vaartuigen op de kust kunnen optreden. Het zal den vijand toch niet mogelijk zijn, dien vaartuigen te beletten onze zeegaten uit te loopen, hetgeen in mijne laatste voordracht werd aangeetoond.

Hebben wij nu onze levende strijdkrachten goed georganiseerd en daarbij eene zeemacht, ongeveer zooals die door mij werd aangegeven — welke ik beweer niet boven onze financieele krachten te gaan — dan zullen wij in staat zijn, eene landing dadelijk af te weren, en dan wordt de stelling, ons heden avond door den hr. van Vlijmen geschetst, bij eene verdediging des lands onnoodig. Overigens sluit al hetgeen door den spreker met betrekking tot de kustverdediging gezegd werd, zoo volkomen aan bij hetgeen ik over dit onderwerp vroeger hier sprak, dat ik, hem dankzeggende voor de prachtige stelling welke hij mij dezen avond heeft leeren kennen, vermeen met deze korte opmerkingen te kunnen eindigen.

De heer HOOGEBOOM. Ik acht het wenschelijk iets te constateeren, wat goed is in den tegenwoordigen tijd duidelijk te doen uitkomen.

De spreker van hedenavond heeft bij zijne indeeling van de troepen ook gesteund op een goede schutterij, om het leger in het afslaan eener landing behulpzaam te zijn. Ook sprak de heer Van Vlijmen van het versterken der eerste afsluitingslinie door de infanterie, die 's nachts, misschien wel al vechtende of na een gevecht, eerst op het terrein aankomt.

Ik geloof dat die infanterie daarvoor dan niet met vrucht gebezigd zal kunnen worden, en dat het zelfs niet wenschelijk en, wat meer is, ook niet noodig is bij een goede organisatie, voor zulk werk *combattanten* te bezigen. Daarom acht ik het hoogst noodzakelijk dat de levende strijdkrachten zoodanig worden georganiseerd, dat wij zullen verkrijgen een goed leger met eene zich daarbij aansluitende goede schutterij, voortkomende uit het leger, en bovendien een flinke macht van werkers, waarover *onmiddellijk*, even als over de militie en schutterij, door het krijgsbestuur kan worden beschikt. Ik mag daarbij niet onopgemerkt laten dat de heer Van Vlijmen wel het voordeligst punt heeft aangenomen om het doordringen na een landing te beletten. Heeft zij toch op een ander punt plaats, dan zal men een veel uitgestrekter linie hebben te versterken, en zal het dringend noodig zijn voor dit werk te hebben een landstorm, hoofdzakelijk bestaande uit burgerlijke ingenieurs en polderwerkers, die *onmiddellijk*, dus reeds vóór de landing, kunnen beginnen met de eerste linie achter de kust of langs de kust te versterken.

Door den heer Rooseboom is gesproken van een landing van 30,000 man. De vraag doet zich voor, of er, na die landing van de eerste 30,000 man, geen waarschijnlijkheid of mogelijkheid bestaat, dat er nog onder zekere omstandigheden eene tweede 30,000 zullen komen.

Twee soorten van landingen kunnen wij toch verwachten. De eerste bij wijze van afleiding, wanneer de aanval komt van onze oostelijke naburen. De tweede, wanneer het geheele vijandelijke leger over zee moet komen om ons aan te vallen, en dan in de eerste plaats moet trachten vasten voet te verkrijgen. De vijand zal dan wel genoodzaakt zijn, als hij geen haven kan bemachtigen, achtereenvolgens zijne troepen op de kust

te landen en wel liefst tusschen Helder en Hellevoet, daar hij anders vóór de hoofdlinie komt te staan. Het nut van zulk eene, *in tijds* gereed gemaakte, eerste linie zal dan vooral uitkomen. Om zulk eene uitgestrekte linie langs onze kust spoedig te versterken, hebben wij echter noodig een *groot* macht van werkers, waarin hoofdzakelijk voorzien moet worden door een goede wet op de schutterij.

De heer ROOSEBOOM. Ik stel er prijs op te constateeren, dat de heer Van Vlijmen mij volmaakt verkeerd heeft begrepen, als hij meent dat het mijn voornemen was zijne voordracht te beoordeelen of wel hem te leeren. Het is mogelijk dat de toon waarop ik gesproken heb, hem aanleiding heeft gegeven dit te veronderstellen, maar ik kan hem de verzekering geven dat niets verder van mijne bedoeling ligt dan dit. Ik heb alleen mijne opinie tegenover de zijne gesteld, het eenige middel waardoor discussie mogelijk is.

Wat nu de details der landing betreft, zoo blijf ik gelooven dat de toestand door den heer Van Vlijmen voor ons te gunstig is voorgesteld.

De spreker meent dat ons vuur, en vooral ons geschut, den vijand zeer veel nadeel zou toebrengen. Maar men vergete niet, dat men in de sloepen ook voorzorgsmaatregelen neemt; zoo kan een hoeveelheid hooi of een ander dekkingsmiddel voor in de sloepen geplaatst worden, waardoor de geweerkogels, granaatscherven en granaatkartetsen onschadelijk worden gemaakt.

Ik heb zoo even geen voorbeelden uit de geschiedenis aangehaald, maar nu wensch ik toch op een merkwaardig feit te wijzen.

Toen de Pruisen in 1864 de Alssund passeerden, werden door de Deensche batterijen binnen den afstand van 500 meters 102 schoten uit glad geschut op hen gerigt, en het resultaat daarvan was, dat 10 booten zwaar beschadigd werden, maar op ééne enkele na toch drijvende werden gehouden; ook van de eene boot, die zonk, werd de bemanning nog gedeeltelijk gered. Ook kon het vuur van de 15 stukken van den generaal Friant bij Aboukir niet meer dan 2 sloepen doen zinken.

Men vergete bovendien niet, dat zelfs bij een werkelijk groot

verlies de uitkomst voor den verdediger vermoedelijk nog gering zal zijn. Het afslaan van den aanval in den land-oorlog is gewoonlijk het gevolg van de omstandigheid, dat door de grootte der verliezen de moed aan de niet gewonden ontzinkt. Een enkele minder dappere kan de aanleiding tot den terugtocht of de vlucht zijn. Bij onze onderstelling is echter van die moreele uitwerking niet veel heil te wachten. De schuiten worden in beweging gebracht door roeiers, die zoo goed mogelijk gedekt zijn, terwijl de soldaten gebukt in de schuiten zijn geplaatst. Daarbij kan van geen terugkeeren van een individu sprake zijn. Men moet dan aannemen, dat als er geen bepaald bevel tot omkeeren wordt gegeven, de schuiten den wal bereiken, al zijn de verliezen ook zeer groot. Alsdan springt alles er uit en gaat het in een aanloop op den verdediger aan. Van het formeeren van afdeelingen zal op misschien 100 meter van den verdediger en geheel ongedekt voor zijn vuur, natuurlijk wel niets kunnen komen.

Kan de vijand op deze wijze met 5000 man den wal bereiken, dan geloof ik niet dat wij met onze troepen, die ter plaatse beschikbaar zijn, in staat zullen wezen zijn aanval te keeren. Zooals ik reeds opmerkte, de lengte van de kust, waarop hij aan land komt is te groot. Al zou onze afdeeling op één punt succes hebben, zij zou toch moeten retireeren, omdat zij weldra ingesloten zou zijn. Bovendien de aanvallende troepen kunnen niet terug, want de sloepen zijn reeds weder op weg om andere troepen te halen. Om 5000 man in drie kwartier tijds in de zee te werpen, is eene verdedigende afdeeling noodig, die grooter is dan wij vermoedelijk op het landingspunt zullen hebben; want na drie kwartier komt het 2de échelon van den aanvaller aan en zijne macht is verdubbeld. In elk geval blijft deze tijd voor hem het gevaarlijkst, en zal hij zich er vermoedelijk toe bepalen dan alleen defensief te werk te gaan.

In antwoord aan den heer Hoogeboom wensch ik nog dit te zeggen, dat ik niet heb willen beweren dat het niet mogelijk zal zijn meer dan 30.000 man op onze kust aan land te zetten, maar de waarschijnlijkheid daarvan wordt door mij betwijfeld, met het oog op de verbazende voorbereidselen voor het doen

eener landing vereischt. Het voor de tweede maal halen van troepen door dezelfde transportvloot zal zeer veel tijd kosten. Tijdens den Krimoorlog hebben wij het gezien, hoeveel tijd zulk eene onderneming eischt. Bij Varna was tot de landing in de Krim besloten en toch heeft het wel zeven weken geduurd eer men de troepen kon doen landen, en dat niettegenstaande de twee eerste zeemogendheden der wereld en eene van den tweeden rang alle krachten daartoe inspanden. Wij mogen dus wel aannemen, dat er zeker twee maanden mede zullen verloopen vóór een tweede landingsleger kan worden aangevoerd.

De heer ELAND. Ik wensch er den heer Van Vlijmen opmerkzaam op te maken, dat hij uitgaat van een denkbeeld, dat bezwaarlijk voor verwezenlijking vatbaar is. Hij wil een heirbaan langs onze kust, maar ik twijfel er aan of deze er wel ooit zal komen. Elke kilometer weg toch zal allicht in vlak terrein f 10.000 kosten, en aangezien de afstand van het kanaal door Holland-op-zijn-Smalst tot den Helder 50 kilometers bedraagt, niet 80 zooals de heer Wupperman gezegd heeft, zouden de kosten een half millioen beloozen.

Nu zou die som zeker geen overwegend bezwaar mogen opleveren, wanneer wij daardoor in staat zouden worden gesteld eene landing te beletten. Maar ik ben het eens met den heer Rooseboom dat wij, ook met het bezit van die heirbaan, eene landing niet zullen kunnen tegengaan.

Bij de kosten vergete men ook niet die van het onderhoud, terwijl men verder niet uit het oog moet verliezen, dat die heirbaan nimmer langs het strand zou kunnen worden aangelegd omdat de daarover marcheerende troepen dan blootgesteld zouden zijn aan het vuur van vijandelijke schepen. Men zou dien weg dus moeten maken in de duinen, hetgeen de kosten veel hooger en het onderhoud moeilijker zou maken. Ik zou zelfs vreezen dat in vreedestijd het onderhoud zoo gebrekkig zou zijn, dat men in tijd van nood zeer moeilijk van den weg gebruik zou kunnen maken; de kunstweg tusschen Kaap hoofd en Kijkduin kan als bewijs dezer onderstelling dienen.

Wat de verdeeling der troepen betreft, hieromtrent nog een

enkel woord. Ik geloof niet dat het goed zou zijn zooveel troepen op één punt te hebben als door den heer Van Vlijmen is aangegeven. Ik meen dat het van zóoveel gewicht is, op *alle* vermoedelijke landingspunten, dat zijn die, waar kunstwegen op het strand uitkomen, steeds troepen onmiddellijk gereed te hebben, dat men de troepen nog meer moet verdeelen om hiertoe te kunnen geraken. Dan toch is men in de gelegenheid om dadelijk iets uit te richten.

Ik herhaal echter dat ik het eens ben met den heer Rooseboom, dat het zeer moeielijk zal zijn eene landing te beletten.

Nog eene opmerking. Misschien heb ik het niet goed begrepen, maar ik meen den heer Van Vlijmen wel te hebben hooren spreken van het forceeren van het vaarwater van de Helder en van het bombarderen der dokwerken, maar niet van het overen der stelling. Ik geloof dan ook dat de positie van de Helder nog zoo gemakkelijk niet zal zijn te nemen, wanneer de mond van de haven maar behoorlijk wordt voorzien. En zolang de Helder niet genomen is, zal het ook voor het vijandelijk leger, al is het geland, zeer moeielijk zijn om het zwaar materieel te ontladen, dat het voor de bereiking van zijn doel noodig heeft.

De heer WUPPERMAN. In antwoord op de opmerking van den heer Eland wensch ik alleen te releveeren, dat ik met de genoemde 80 kilometers bedoeld heb den afstand van Noordwijkerhout tot den Helder, waarvan de bewaking aan de cavalerie der besproken divisie is opgedragen, en niet de 50 kilometers tusschen den Helder en de haven van IJmuiden.

De heer VAN VLIJMEN. Ik heb niet zeer uitgebreid over de positie van het Nieuwe-Diep, omdat het mij voorkwam dat de deskundigen het algemeen hierover vrij eens waren, dat die stelling op den duur aan een gepantserde vloot geen weerstand zal kunnen bieden.

Uit de woorden van de heeren Smith en Eland is mij echter gebleken, dat ik hierin eenigszins heb gedwaald en dat wij wel degelijk in staat zouden zijn met betrekkelijk geringe mid-

delen den vijand van zijn basis af te snijden. Het doet mij genoeg dit te kunnen constateeren.

De heer Hoogetboom heeft mij eenigszins verkeerd begrepen. Ik heb niet beweerd dat de troepen, die uit het noorden terugtrokken, dadelijk weder zouden moeten worden aangewend tot het in verdedigbaren staat brengen der bedreigde punten van onze stelling. Mijn bedoeling is, dat de troepen, die niet in het gevecht zijn geweest, maar in den loop van den dag achtereenlopend van het zuiden ter hulp oprukken, het eerst zullen worden aangewend tot het in verdedigbaren staat brengen onzer stellingen. Overigens kan ik het mij zeer goed voorstellen, dat de heer Hoogetboom een groote macht van werklieden noodig acht, om aan al de gestelde eischen te kunnen beantwoorden.

Wat de heeren Rooseboom en Eland hebben gezegd, namelijk dat eene landing niet te beletten zou zijn en dat de zaak betrekkelijk als verloren kan worden beschouwd, wanneer de eerste troepen aan wal zijn gekomen, wil ik wel aannemen. Maar daarom dan ook heb ik er op gewezen, dat ik mij veel voorstel van den aanval met de bajonet en van de uitwerking onzer achterladers, wier vuur een geweldigen schok op het moreel der aanvallers moet te weeg brengen. Wij moeten dan ook niet wachten tot de vijand ons bestormt; wij moeten hem te gemoet snellen. En gelukt het ons nu de eerste vijandelijke afdeeling in zee terug te drijven, dan kunnen wij aannemen dat de landing voor goed is afgeslagen.

De heer ROOSEBOOM. Een enkel woord nog naar aanleiding van hetgeen de heer Van Vlijmen zegt omtrent den aanval met de bajonet. Ik kan mij daarmede in het geheel niet vereenigen. Onze troepen zouden uit hunne goede stellingen misschien steile hellingen moeten afdgaan en zoo op volkomen open terrein den vijand moeten te gemoet trekken en zich aan zijn vuur op den kortsten afstand blootstellen? Ik zou dit niet kunnen goedkeuren, en vermeen dat zij beter zouden doen hunne stellingen niet te verlaten, maar den vijand met het moorddadigste vuur te overstelpen.

De VOORZITTER. Ik geloof hiermede deze discussiën te kunnen sluiten. Wij hebben verschillende meeningen gehoord, die in sommige opzichten met elkaar overeenstemmen, in andere niet. Onder dankbetuiging aan de sprekers, sluit ik de discussiën.

Heeft een van de heeren nog iets voor te stellen?

De heer ROOSEBOOM. Ja, Mijnheer de Voorzitter. De vergadering houde het mij ten goede, dat ik nog voor enkele minuten hare aandacht voor het volgende vraag:

Door den heer Jeekel is hier ter plaatse, ongeveer een jaar geleden, eene voordracht gehouden over *de schutterij*. Het Verslag der bijeenkomst kwam mij eerst na afloop van de laatste vergadering in handen, terwijl ik toen buitenlid zijnde, niet in de gelegenheid was de bijeenkomst zelve bij te wonen. Ik nam mij na de lezing van het Verslag echter voor, op de eerste vergadering van dezen winter de aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat de bewering van den geachten spreker van dien avond (1), dat bij zijn voorgesteld militie-contingent van 17 000 man met een jaar eersten oefeningstijd en 4 herhalings-oefeningen, waarvan 2 van 42 dagen en 2 van 14 dagen in vreedetijd, de druk op de bevolking niet grooter zou zijn dan bij ons tegenwoordig stelsel, waarbij men jaarlijks 10 400 man (zonder de zee-militie) oproept, een jaar oefent en viermaal zes weken onder de wapens kan doen komen, geheel onjuist is.

Door bijzondere omstandigheden verhinderd aan mijn voornemen eerder gevolg te geven, vraag ik thans daartoe een oogenblik de aandacht van de vergadering.

Men vreeze van mij geene napleiting; ik vermeen echter dat het van belang geacht mag worden, dat thans nog aangewezen wordt, waar de fout van den spreker schuilt.

Daargelaten dat eene jaarlijksche lichting van 17 000 man een veel grooteren *persoonlijken* druk op de bevolking legt dan eene van 11 000 man, als de eerste oefeningstijd bij beide lichtingen even lang is, is ook de financieele druk veel grooter. Om dit aan te toonen, behoef ik slechts te wijzen op de ver-

(1) Zie V. Verslag 1877—78, bladz. 214.

gissing, voorkomende in de Noot, op bladz. 215 van het Verslag van de bijeenkomst van 27 Februari 1878.

Die noot luidt aldus:

„Volgens de grondwet kan de militie — het $\frac{1}{7}$ buiten rekening blijvende — het navolgende aantal dagen onder de wapenen worden geroepen, het verloop niet medegerekend:

	miliciens.	dagen.	
eerste oefening	10 400	$\times 365$	= 3 796 000
4 herhalingsoefeningen van 6 weken	41 600	$\times 42 \times 4$	= 6 988 800
			10 784 800

Volgens het bovengenoemd plan — ook het $\frac{1}{7}$ en het verloop buiten rekening gelaten:

	miliciens.	dagen.	
eerste oefening	17 000	$\times 365$	= 6 205 000
2 herhalingsoefeningen . . .	34 000	$\times 42 \times 2$	= 2 866 000 (1)
2 „ der reserve	34 000	$\times 14 (2) \times 2$	= 952 000
			10 013 000

dus 771 800 dagen één milicien in het voordeel van ons stelsel.”

Die redeneering is echter onjuist, omdat de herhalingsoefeningen bij den bestaanden toestand viermaal, en bij het voorgestelde plan tweemaal in plaats van ééns in rekening worden gebracht.

Men verlangt na te gaan hoeveel dagen van een milicien men bij de beide stelsels in één jaar noodig heeft.

Dit bedraagt bij den bestaanden toestand:

	miliciens.	dagen.	
eerste oefening	10 400	$\times 365$	= 3 796 000
4 lichtingen, elke van 10 400 man,			
gedurende 6 weken of . . .	10 400	$\times 4 \times 42$	= 1 747 200
			5 543 200

Bij het voorgestelde plan:

eerste oefening	17 000	$\times 365$	= 6 205 000
2 lichtingen, elk van 17 000 man,			
gedurende 6 weken, of	17 000	$\times 2 \times 42$	= 1 428 000
2 lichtingen der reserve, elk van			
17 000 man, gedur. 14 dagen, of	17 000	$\times 2 \times 14$	= 476 000
			8 109 000

(1) Dit getal is niet juist, het moet zijn 2 856 000.

(2) In de noot staat 24; dit is kennelijk eene drukfout (zie bladz. 212); trouwens de vermenigvuldiging zou niet goed zijn als dit getal 24 moest zijn.

De kosten van het voorgestelde plan zijn dus niet alleen niet minder dan de bestaande toestand, maar de kosten dier regeling zouden ongeveer *de helft* hooger zijn dan bij de tegenwoordige wet op de militie.

Daar de nieuwe wet op de militie niet lang meer kan uitblijven, was dit voor mij eene reden te meer, niet over de begane fout te zwijgen, ten einde te voorkomen dat op een stelsel als het voorgestelde luchtkasteelen werden gebouwd, die bij nadere kennismaking zouden blijken het lot te deelen van al dergelijke bouwwerken.

De VOORZITTER. De opmerkingen van den heer ROOSEBOOM zullen in het verslag worden opgenomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Secretaris,
A. L. W. SEYFFARDT.
